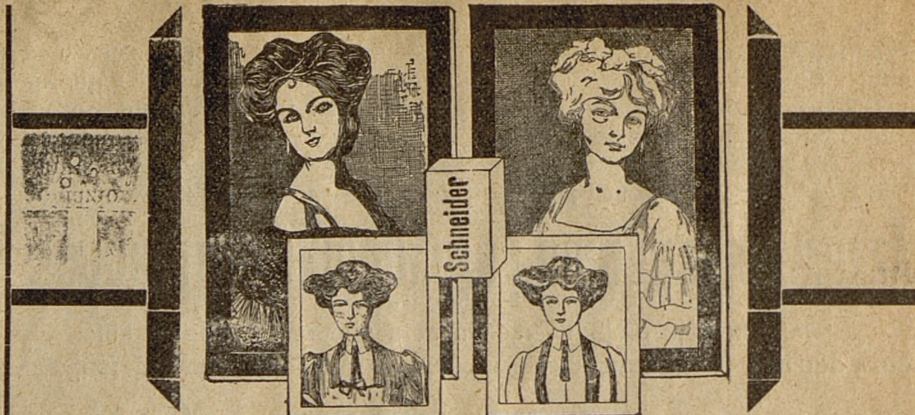
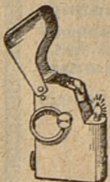
KALENDARZYK ROBOTNICZY NA ROK 1911.

P·P·S·D·

F. Missler Bremen
Bahnhofstrasse 30.

Podobizny te wskazują zupełnie dokładnie, jak się człowiek zmienia po użyciu Schneidrowskiej pomady i mydła do twarzy, jak się piękność i wdzięk utrzymuje do najpóźniejszego wieku, jak z oszpeconej plamami twarzy staje się miłe i powabne oblicze.

KIESZONKOWY

KALENDARZYK ROBOTNICZY

NA ROK 1911

ZREDAGOWAŁ I WYDAŁ Z. KLEMENSIEWICZ

ROCZNIK V. CENA WSZĘDZIE 80 HAL.

KRAKÓW 1911
NAKŁADEM ADMINISTRACYI „NAPRZODU“ I „PRAWA LUDU“ W KRAKOWIE, „GŁOSU“ WE LWOWIE, „ROBOTNIKA ŚLĄSKIEGO“ W CIESZYNIE, ORAZ „GÓRNIKA“ W M. OSTRAWIE
Z DRUKARNI LUDOWEJ W KRAKOWIE (ULICA FILIPA L. 11)

S. FENSTERBLAU.

HEJ, NA BÓJ!...

Na nutę: „Ne pora, ne pora!“

Hej, na bój! Kto nam druh, kto nam brat,
Kto o Jutrze nie przestał już śnić.
Niechże wali nasz młot w strupieszały ten } bis
Czas nam powstać i walczyć i żyć. [świat, }

Nasza dłoń kuła hart naszych krat,
Sama przędła swych więzów złą nić.
Niechże rwie je niepomna ni ofiar, ni strat — } bis
Raz nam powstać i walczyć i żyć. }

Czyż nie dość tnie nas wciąż głodu bat,
Gdzie ten Bóg, co nam każe go czcić?
Dość już modlitw i błagań — nie wzruszył się } bis
Czas więc powstać i walczyć i żyć. [kat — }

Tyle łez, tyle mąk, — tyle zdrad,
Żaliż dalej w pohańbie nam gnić?
Czas odsłonić swą pierś z bladej trwogi tych } bis
Raz nam powstać i walczyć i żyć. [szat — }

Już się wzniósł krwawy znak — męki kwiat,
Słońce wstrząsa płomienną swą wić —
Hej, na bój! Kto nam druh, kto towarzysz, kto } bis
Czas nam powstać i walczyć i żyć! [brat, }

Kraków, 20/VI — w więzieniu św. Michała.

SICZEŃ STYCZEŃ JÄNNER

Dni		Rzym.-kat.	Ewangelickie	Grecko-katolickie	
1	**N**	**Nowy Rok.** O. P.	**Nowy Rok**	19	**N. 4 Adw.** Wonyf.
2	P	Makaryusza	Abla, Seta	20	Ihnatia ep. m.
3	W	Genowefy	Enocha	21	Julyanny
4	S	Tytusa	Izabeli	22	Anastazyi m.
5	C	Telesfora	Symeona	23	10 Mucz.
6	**P**	**Trzech Króli**	**Trzech Króli**	24	Wih. do Roż.
7	S	Walentego, Luc.	Izydora	25	**Rożd. Chrysta**
8	**N**	**1 po 3 Kr.** Sew. ☽	Erharda	26	**Sobor Pr. Boh.**
9	P	Juliana i Baz.	Marcyala	27	**Stefana mucz.**
10	W	Agatona, Flor.	Pawła P.	28	2 tys. Mucz.
11	S	Hyginusa m.	Matyldy	29	14000 SS. Mł.
12	C	Ernesta, Arkad	Reinolda	30	Anysyi pr.
13	P	Hilaryusza m.	Hilarego	31	Mełanyi
14	S	Feliksa i Eufr. ○	Feliksa	1	**Siczeń 1911**
15	**N**	**2 po 3 Kr.** Im. Jez.	Maura	2	**1 N. po R.** Sylw.
16	P	Marcela p.	Marcelego	3	Małachia pror.
17	W	Antoniego pust.	Antoniego P.	4	Sobor 70 ap.
18	S	Katedry ś.Piotra	Pryski	5	Fteopempta m.
19	C	Kanuta, Henr.	Sary	6	**Bohojawł. Hosp.**
20	P	Fabian. i Sebast.	Fabiana i Seb.	7	Sobor ś. Joana
21	S	Agnieszki p.	Agnieszki	8	Hryhorya prep.
22	**N**	**3 po 3 Kr.** S. R. ☾	Wincentego	9	**N. 1 po B.** Heorh.
23	P	Jana Jał., Z. NP.	Emerencyi	10	Połyjewkta m.
24	W	Tymoteusza b.	Tymoteusza	11	Fteodosya pr.
25	S	Nawr. św. Pawła	Nawr. ś. Pawła	12	Tatiany m.
26	C	Polikarpa b.	Polikarpa	13	Jermyła mucz.
27	P	Jana Chryzost.	Jana Chryzost.	14	S. S. Otce w S.
28	S	Karola W., Wal.	Karola Wielk.	15	Pawła Ftew.
29	**N**	**4 po 3 Kr.** Franc.	Waleryusza	16	**N. 2 po B.** Petra
30	P	Martyny p. ●	Adelgundy	17	Ant. Wełyk.
31	W	Piotra z Nolask.	Wirgiliusza	17	Aftanazya

LUTYJ LUTY FEBRUAR

Dni		Rzym.-kat.	Ewangelickie		Grecko-katolickie
1	S	Ignacego	Brygidy	19	Makarya
2	C	**NMP. Gromn.**	**Oczyszcz. M. P.**	20	Ewtymija
3	P	Błażeja bisk. m.	Błażeja	21	Maksyma Isp.
4	S	Andrzeja Kors.	Weroniki	22	Tymofteja Ap.
5	**N**	**5 po 3 Kr.** Agaty	Agaty	23	**3 po B.** Kłym.
6	P	Doroty p. i m. ☽	Doroty	24	Ksenyi prep.
7	W	Romualda	Ryszarda	25	Hryhorya błoh.
8	S	Jana z Mathy	Salomona	26	Ksenofonta
9	C	Apolonii p. m.	Apolonii	27	Joana Złotoust.
10	P	Scholastyki p.	Gabryela	28	Jefrema prep.
11	S	Zjawienie NMP.	Eufrozyny	29	Ihnatya episk.
12	**N**	**Starozap.** Eulalii	Eulalii	30	**4 po B. Tr. Sw.**
13	P	Katarzyny 🌕	Kastora	31	Kyra i Joana
14	W	Walentego, Jac	Walentego	1	**Lutyj.** Tryfona
15	S	Faustyna m.	Faustyna	2	**Strytenije Hosp.**
16	C	Julianny p. i m.	Julianny	3	Symeona
17	P	Aleks. i Sabina	Konstancyi	4	Isydora
18	S	Konstancyi	Zuzanny	5	Ahaftyi Mucz.
19	**N**	**Mięsop.** Zuzanny	Gabina	6	**Starozap.** Wuk.
20	P	Ekharda Euch.	Euchazego	7	Parftenya prep.
21	W	Eleonory ☾	Eleonory	8	Fteodora
22	S	Katedry ś. Piotr.	Kated. ś. Piotra	9	Nykyfora
23	C	Piotra Dam., F.	Seweryna	10	Charałampija
24	P	Macieja	Macieja op.	11	Własya M.
25	S	Wiktora, Dyon.	Wiktora	12	Mełetya Arch.
26	**N**	**Zapust.** Dyon.	Gothilfa	13	**Miasop.** Martyn.
27	P	Anastazyi	Leandra	14	Awksentya pr.
28	W	Romana	Romana	15	Onysyma

MAREC MARZEC MÄRZ

Dni		Rzym.-kat.	Ewangelickie	Grecko-katolickie	
1	S	*Popielec.* Albin.	Albina	16	Pamfyła mucz
2	C	Symplicyusza	Symplicyusza	17	Teodora Tyron
3	P	Kunegundy	Kunegundy	18	Lwa Pap. Rym.
4	S	Kazimierza kr.	Adryana	19	Archyppa ap.
5	**N**	**Wstępna.** Fryder.	Fryderyka	20	**Syrop.** Lwa ep.
6	P	Kolety p.	Frydolina	21	Tymofteja.
7	W	Tomasza z Ak.	Felicyty	22	SS. Mucz.
8	S	*Such.* Jana Boż.	Filomena	23	Połykarpa ep.
9	C	Franciszki wd.	Prudencyusza	24	Ob. hław. Joan.
10	P	*Such.* 40 Męczen.	Aleksandra	25	Tarasia Arch.
11	S	*Such.* Róży, Fr.	Rozyny	26	Porfyrya
12	**N**	**Sucha** Grzegorza	Grzegorza	27	**N. 1 P.** Prokopia
13	P	Nicefora	Ernesta	28	Wasyłyja prep.
14	W	Matyldy kr.	Zacharyasza	1	**Marec.** *Post W.*
15	S	Klemensa Dw.	Krzysztofa	2	† Fteodota m.
16	C	Jana Sarkandra	Cyryaka	3	Jewtropia m.
17	P	Gertrudy wd.	Gertrudy	4	† Harasyma pr.
18	S	Gabryela arch.	Anzelma	5	† Konona m.
19	**N**	**Głucha.** Józefa	Józefa Obl.	6	**N. 2 P.** SS. 42 M.
20	P	Aniceta, Joach.	Ruprechta	7	Wasyłyja m.
21	W	Benedykta op.	Benedykta	8	Feofyłakta
22	S	Oktawiana	Kazimierza	9	SS. 40 Mucz.
23	C	Wiktora	Eberharda	10	Kondrata M.
24	P	Szymona	Gabryela	11	Sofronia mucz.
25	S	**Zwiast. N. M. P.**	**Zwiast. NMP.**	12	Fteofana prep.
26	**N**	**Środop.** Jana p.	Emanuela	13	**N. 3 P.** Nykyfora
27	P	Ruperta bisk.	Huberta	14	Wenedykta
28	W	Sykstusa p.	Gwidona	15	Ahapia mucz.
29	S	Eustachego	Eustazego	16	Sawyna mucz.
30	C	Kwiryna m.	Gwidona	17	Ałeksia prep.
31	P	Balbiny p. i m.	Amosa	18	Kyryła Arch.

CWITEŃ KWIECIEŃ APRIL

Dni		Rzym.-kat.	Ewangelickie	Grecko-katolickie	
1	S	Hugona, Teod.	Teodora	19	Chrysanfta
2	**N**	**Biała.** Franciszk.	Amalii	20	**N. 4 P.** Joana p.
3	P	Ryszarda b.	Daryusza	21	Jakowa
4	W	Izydora b.	Ambrożego	22	Wasyłyja jep.
5	S	Wincentego	Hozeasza	23	Nikona
6	C	Celestyna p. ☽	Ireneusza	24	Artemina
7	P	Hermana	Hegezypa	25	**Błah. P. Bohor.**
8	S	Dyonizego	Apolonii	26	Hawryiła
9	**N**	**Palmowa.** Maryi	Bogusława	27	**N. 5 P.** Matrony
10	P	Ezechiela pr.	Hermana	28	Ilariona prep.
11	W	Leona papieża	Juliusza	29	Marka prep.
12	S	Juliusza pap	Daniela	30	Joana Łyst.
13	C	*W. Czwartek* 🌑	*Wiecz. Pańska*	31	Ipatia
14	P	*W. Piątek*	*Wielki Piątek*	1	**Cwiteń.** Maryi
15	S	*W. Sobota*	*Wielka Sobota*	2	Tyta prepod.
16	**N**	**Wielkanoc**	**Wielkanoc**	3	**N. 6 P.** Nykyty
17	**P**	**Poniedz. Wielk.**	**Pon. Wielkanocn.**	4	Josyfa prep.
18	W	Euleuteryusza	Flawiana	5	Teoduła m.
19	S	Wernera	Wernera	6	Jewtychia ep.
20	C	Sulpicyusza	Sulpicyusza	7	*Czet. wełyk.*
21	P	Anzelma bisk. ☾	Adolara	8	**Wełyk. Piatok.**
22	S	Sotera i Kaja	Sotera i Kajet.	9	*Sub. wełyka*
23	**N**	**Przewod.** Wojc.	Jerzego	10	**Woskresenie Chr.**
24	P	Jerzego ry.	Albrechta	11	**Ponediłok Świtłyj**
25	W	Marka ew.	Marka Ew.	12	**Wtorek Świtłyj**
26	S	Kleta	Kleta	13	Artemona jep.
27	C	Anastazego	Anastazego	14	Martyna prep.
28	P	Witalisa, Wal. 🌕	Witalisa	15	Arystarcha
29	S	Piotra męcz.	Sybilii	16	Ahapii m.
30	**N**	**2 po W.** Kat. S.	Eupropiusza	17	**N. 1 po W.** Sym.

MAJ MAJ MAI

Dni		Rzym.-kat.	Ewangelickie	Grecko-katolickie	
1	P	Filipa i Jakóba	Filipa i Jakóba	18	Joana prep.
2	W	Zygmunta	Zygmunta	19	Joana weł.
3	S	Znal. ś. Krzyża	Znal. ś. Krzyża	20	Fteodora
4	C	Floryana m.	Floryana	21	Januaria
5	P	Piusa V.	Floryana	22	Teodora
6	S	Jana w Oleju	Dytrycha	23	Heorhia
7	**N**	**3 po W.** Józefa	Gotfryda	24	**N. 2 po W.** Sawy
8	**P**	**Stanisława B.**	Stanisława	25	Marka ap.
9	W	Grzegorza z N.	Hioba	26	Wasyłyja M.
10	S	Izydora Op.	Wiktoryna	27	Symeona jep.
11	C	Mamerta b. w.	Wojciecha	28	Jasona Apost.
12	P	Pankracego	Pankracego	29	9 Muczennik.
13	S	Serwacego	Serwacego	30	Jakowa Ap.
14	**N**	**4 po W.** Bonifac.	Bonifacego	1	**N. 2 po W. Maj.**
15	P	Zofii m. z 3 cór.	Sofii	2	Aftanasya W.
16	W	Jana Nepom.	Peregryna	3	Tymofteia
17	S	Paschalisa B.	Torpeta	4	Pełahyi Mucz.
18	C	Feliksa p.	Liboryusza	5	Iryny Mucz.
19	P	Piotra Cel.	Potencyany	6	Jowa mnoh.
20	S	Bernardyna S.	Franciszki	7	Kresta
21	**N**	**5 po W.** Sek.	Prudensa	8	**N. 4 po W.** Joana
22	P	Heleny król.	Heleny	9	Pren. m. Nykoł.
23	W	Andrzeja B.	Dezyderego	10	Symeona
24	S	Wspom. NPM.	Zuzanny	11	Mokija
25	**C**	**Wniebow. Pań.**	Urbana	12	Jepyfanya Jep.
26	P	Filipa Nereusza	Bedy	13	Glikeryi mucz.
27	S	Magdaleny	Łucyana	14	Isydora Mucz.
28	**N**	**6 po W.** Germ	Wilhelma	15	**N 5 po W.** Pach.
29	P	Teodozyi p.	Maksymiliana	16	Fteodora ośw.
30	W	Feliksa p.	Wiganda	17	Andronika
31	S	Anieli i Petron.	Petroneli	18	Fteodota

IJUŃ CZERWIEC JUNI

Dni		Rzym.-kat.	Ewangelickie	Grecko-katolickie	
1	C	Jakóba arcyb.	Nikodema	19	**Woznes. Hosp.**
2	P	Marcelina m.	Efraima	20	Ftałateja M.
3	S	Klotyldy ☽	Erazma	21	Konstantyna
4	**N**	**Zielone Świątki**	**Zielone Sw.**	22	**N. 6 po W.** Wasył.
5	**P**	**Poniedz. Ziel. Św.**	**Pon. Ziel. Św.**	23	Mychaiła prep.
6	W	Norberta bisk.	Benigna	24	Symeona Pr.
7	S	*Such.* Roberta	Lukrecyi	25	Ob. hł. ś. Iwan
8	C	Medarda b.	Medarda	26	Karpa ap.
9	P	*Such.* NMP. Mat.	Prym. i Fel.	27	Fteraponta
10	S	*Such.* Małgorzat.	Onufrego	28	Nykyty
11	**N**	**1 po S. Trójcy ś.** ☺	Barnaby	29	**Sosz. ś. Ducha**
12	P	Jo·uego	Bazylidesa	30	**Poned. Sosz.**
13	W	Antoniego	Tobiasza	31	Jeremia A.
14	S	Bazylego	Antonii	1	**Ijuń.** Justyna
15	**C**	**Boże Ciało.** Wita	Wita	2	Nykyfora m.
16	P	Benona b.	Justyny	3	† Mukiłiana
17	S	Adolfa Bisk.	Wolmara	4	† Mytrofana
18	**N**	**2 po S.** Marka	Gerwazego	5	**N. I. S. Wsich S.**
19	P	Gerwazego ☾	Sylweryusza	6	Wysaryona pr.
20	W	Florentyny	Sylasa	7	Fteodota
21	S	Alojzego G.	Albana	8	Fteodora jep.
22	C	Paulina b.	Achacyusza	9	**Tiło Chrysta**
23	P	Zenona	Bazylego	10	Tymoftea jep.
24	S	Jana Chrzciciela	Jana Chrzcic.	11	Warfołomea
25	**N**	**3 po S.** Febronii	Eulogiusza	12	**N. 2 po S.** Onufr.
26	P	Jana i Pawła	Jeremiasza	13	Akiłyny
27	W	Władysława kr.	Filipiny	14	Ełyseja pr.
28	S	Leona II.	Leona i Józ.	15	Amosa pror.
29	**C**	**Piotra i Pawła** ●	**Piotra i Pawła**	16	Tychona prep.
30	P	Lucyny p.	Wsp. ś. Pawła	17	Manuiła mucz.

ŁYPEŃ LIPIEC JULI

Dni		Rzym.-kat.	Ewangelickie		Grecko-katolickie
1	S	Teobalda, Jul.	Teobalda	18	Łeontia, Ipatia
2	**N**	**4 po S.** *Naw.NMP.*	*Nawiedz. NMP.*	19	**N. 3 po S.** Judy
3	P	Eulogiusza ☽	Kornelego	20	Meftodia jep.
4	W	Prokopa, Berty	Uldaryka	21	Juliana m.
5	Ś	Cyryla i Met.	Karoliny	22	Jwsewia m.
6	C	Izajasza pr.	Gaoara	23	Ahrypiny m.
7	P	Wilibalda	Wilibalda	24	**Rożd. św. Joana**
8	S	Elżbiety król.	Kiliana	25	Fewronyi
9	**N**	**5 po S.** *Jana z D.*	Ludwiki	26	**N. 4 po S.** Daw.
10	P	Rufina i 7 br. śp.	Siedmiu Braci	27	Sampsona pr.
11	W	Piusa I. ◐	Piusa	28	Kyra i Joana
12	Ś	Jana Gwalb.	Henryka	29	**Petra i Pawła**
13	C	Małgorzaty	Małgorzaty	30	Sob. SS. 12 Ap.
14	P	Bonawentury	Bonawentur.	1	**Jułyi.** Kosmy
15	S	Henryka cesar.	Rozesł. Apost.	2	Poł. Ryzy Boh.
16	**N**	**6 po S.** *NMP. Szk.*	Ruty	3	**N. 5 po S.** Jakynf.
17	P	Aleksego, Gebh.	Aleksego	4	Andreja ar.
18	W	Szymona z L.	Maternusa	5	Aftanazya
19	Ś	Wincentego ☾	Rufiny	6	Łukiji i Łukija
20	C	Czesława W.	Eliasza	7	Ftomy prep.
21	P	Praksedy p.	Pauliny	8	Prokopyja
22	S	Maryi Magd.	Maryi Magdal.	9	Pankratya ep.
23	**N**	**7 po S.** Libor.	Apolinarego	10	**N. 6 po S.** 45 M.
24	P	Krystyny p.	Krystyny	11	Jewtymyi m.
25	W	Jakóba Ap. ●	Jakóba ap.	12	Prokła m.
26	Ś	*Anny matki NMP.*	Anny	13	Sobor Hawryiła
27	C	Panteleona	Marty	14	Akiły Apost.
28	P	Nazaryusza	Panteleona	15	Kyryaka arch.
29	S	Marty i Feliksa	Beatryksy	16	Aftynohena
30	**N**	**8 po S.** *Kuneg.*	Abdona	17	**N. 7 po S.** Mart.
31	P	Ignacego z L.	Ernestyny	18	Jemyłyana

SERPEN SIERPIEŃ AUGUST

Dni		Rzym.-kat.	Ewangelickie	Grecko-katolickie	
1	W	Piotra w ok. ☽	Piotra w okow.	19	Makryny
2	Ś	*NMP. Anielskiej*	Gustawa	20	Iłyi pror.
3	C	Augustyna	Augusta	21	Symeona i Iw.
4	P	Dominika wyzn.	Dominika	22	Maryi Mahdał.
5	S	NMP. Śnieżnej	Oswalda	23	Trofyma
6	**N**	**9 po S.** *Prz. Pań.*	Sykstusa	24	**N. 8 pO S.** Borysa
7	P	Kajetana z Afry	Donata	25	Uspen. ś. Anny
8	W	Cyryaka M.	Cyryaka	26	Jermołaja
9	Ś	Romana M.	Rolanda	27	Pantałejmona
10	C	Wawrzyńca 🌕	Wawrzyńca	28	Prochora i Nik.
11	P	Tyburcego	Hermana	29	Kałłynyka M.
12	S	Klary p., Hilar.	Klary	30	Syły ap.
13	**N**	**10 po S.** Jana	Kassyana	31	**N. 8 po S.** Jewd.
14	P	*Wig.* Euzebiusza	Euzebiusza	1	**Serp.** Proizs.
15	W	**Wniebow. NMP.**	**Wnieb. NMP.**	2	Stefana m.
16	Ś	Rocha W.	Rocha	3	Isaakia prep.
17	C	Maksymilian. ☾	Bertrama	4	Otrok. w Efez.
18	P	Heleny kr., Ag.	Agapita	5	Jewsychia
19	S	Zebalda, Ludw.	Sebalda	6	**Preobr. Hosp.**
20	**N**	**11 po S.** Jacka	Bernharda	7	**N. 9 po S.** Domet.
21	P	Joanny, Franc.	Adolfa	8	Jemyłyjana
22	W	Tymoteusza	Tymoteusza	9	Mafteja ap.
23	Ś	Filipa, Zach. m.	Zacheusza	10	Laurentya
24	C	Bartłomieja 🌑	Bartłomieja	11	Jewpła
25	P	Ludwika kr.	Ludwika	12	Fotya M.
26	S	Samuela, Zefir.	Zefiryna	13	Maksyma
27	**N**	**12 po S.** S. NMP.	Gebharda	14	**N. 11 po S.** Mich.
28	P	Augustyna b.	Augustyna	15	**Uspenye Bohor.**
29	W	Ścięcie św. Jana	Jana ew.	16	Nerukotworem
30	Ś	Róży z Lim. P.	Rebeki	17	Myrona
31	C	Rajmunda W. ☽	Pauliny	18	Flora i Ławra

WERESEŃ WRZESIEŃ SEPTEMBER

Dni		Rzym.-kat.	Ewangelickie	Grecko-katolickie	
1	P	Idziego op.	Idziego	19	Andrea mucz.
2	S	Stefana kr.	Abalona	20	Samuiła pr.
3	**N**	**13 po S.** *NMP. P.*	Mansweta	21	**N. 12. po S.** Tad.
4	P	Rozalii p.	Rozalii	22	Ahaftonyka
5	W	Wawrzyńca	Herkula	23	Iryneja
6	Ś	Zacharyasza	Magnusa	24	Jewtychia
7	C	*Wig.* Melchized.	Reginy	25	Wart. i Tyta op.
8	P	**Narodz. NMP.**	**Narodz. NMP.**	26	Adryjana m.
9	S	Gorgoniusza	Gorgoniusza	27	Pymona pr.
10	**N**	**14 po S.** *Im. NMP.*	Jodoka	28	**N. 13.** Moysea.
11	P	Prota i Jacka	Prota	29	Usiłkow Hławy
12	W	Gwidona w.	Syrusa	30	Ałeksandra
13	Ś	Tobiasza	Materna	31	Poł. poj. Pr. D.
14	C	Podw. Krz. św.	Podn. Krz. św.	1	**Weres.** Symeon.
15	P	Nikodema	Nikodema	2	Mamanta
16	S	Ludmiły, Korn.	Eufemii	3	Anftyma
17	**N**	**15 po S.** *NMP. Bl.*	Lamberta	4	**N. 14.** Wawyły
18	P	Ryszarda, Tom.	Tytusa	5	Zacharya
19	W	Januaryusza	Sydonii	6	Wosp. cz. Mar.
20	S	*Such.* Eustach.	Fausty	7	Makarya
21	C	Mateusza E.	Mateusza Ew.	8	**Rożd. Pr. Bohor.**
22	P	*Such.* Mauryc	Maurycego	9	Joakyma, Anny
23	S	*Such.* Linusa p.	Tekli	10	Mynodora pr.
24	**N**	**16 po S.** Gerarda	Gerharda	11	**N. 15.** Fteodora
25	P	Władysł z G.	Kleofasa	12	Awtonoma
26	W	Cypryana	Cypryana	13	Kornyła
27	S	Kosmy i Dam.	Adolfa	14	**Wozn. cz. Kresta**
28	C	Wacława kr.	Wacława	15	Nykyty mucz.
29	P	Michała Arch.	Michała	16	*Josafata mucz.*
30	S	Hieronima	Hieronima	17	Sofii mucz.

ŻOWTEŃ PAŹDZIERNIK OCTOBER

Dni		Rzym.-kat.	Ewangelickie	Grecko-katolickie	
1	**N**	**17 po S.** NMP. R.	Benignusa	18	**N. 16.** Ewrema
2	P	Aniołów Stróż.	Leodegarda	19	Trofyma m.
3	W	Kandyda i Ewal.	Kandyda	20	Ewstachia M.
4	S	Franciszka Ser.	Franciszka	21	† Kondratya
5	C	Placyda, Palm.	Fidesa	22	Foky i Jona
6	P	Brunona op.	Fryderyki	23	† Zacz. ś. Joan.
7	S	Marka, Serg.	Amalii	24	† Tekły mucz.
8	**N**	**18 po S.** Winc.	Pelagii	25	**N. 17.** Jewrosyi
9	P	Dyonizego	Dyonizego	26	Joana Boh.
10	W	Franciszka Bor.	Gersona	27	Kałystrata
11	S	Emilii, Gereona	Burkharda	28	Charytona
12	C	Maksymiliana	Maksymiliana	29	Kyryaka
13	P	Edwarda kr.	Edwarda	30	Hrehorya prep.
14	S	Fortunata, Kal.	Kaliksta	1	**Żowteń.** Pokr.
15	**N**	**19 po S.** Jadw.	Jadwigi	2	**N. 18.** Kypryana
16	P	Teresy, Aurelii	Gallusa	3	Dyonysya
17	W	Maryi Małgorz	Florentyna	4	Jerofteja
18	S	Łukasza Ew.	Łukasza ew.	5	Charytyny m.
19	C	Piotra z Alk.	Ferdynanda	6	Tomy ap.
20	P	Wendelina	Wandalina	7	Sergia M.
21	S	Urszuli p., Hii.	Urszuli	8	Pełahyi mucz.
22	**N**	**20 po S.** Jana	Korduli	9	**N. 19.** Jakowa
23	P	Seweryna	Seweryna	10	Jewłampya
24	W	Rafała Archan.	Salomei	11	Fyłypa m.
25	S	Kryspina męcz.	Wilhelminy	12	Tarasia
26	C	Ewarysta	Ewarysta	13	Karpa i Papyła
27	P	Sabiny, Florenc.	Sabiny	14	Paraskewii
28	S	Szymona i Judy	Szymona i Judy	15	Ewfymya
29	**N**	**21 po S.** Narcyza	Narcyza	16	**N. 20.** Łonhyna
30	P	Serapiona	Klaudyusza	17	Osyi pror.
31	W	*Wig.* Wolfganga	**Pam. Ref.**	18	Łuki ap.

ŁYSTOPAD LISTOPAD NOVEMBER

Dni		Rzym.-kat.	Ewangelickie	Grecko-katolickie	
1	Ś	**WW. Świętych**	**Wszystkich Sw.**	19	Joiła pror.
2	C	Dzień Zadusz.	Dzień Zadusz.	20	Artemia
3	P	Huberta i Perm.	Bogumiła	21	Iłaryona prep.
4	S	Karola Borom.	Emeryka	22	Awerkia
5	**N**	**22 po S.** Op. NMP.	Blandyny	23	**N. 21.** Jakowa
6	P	Leonarda b.	Erdmana	24	Arefty m.
7	W	Engelberta b.	Malachiusza	25	Markyana
8	Ś	Gotfryda	Sewera	26	Dymytrya m.
9	C	Teodora	Teodora	27	Nestora mucz.
10	P	Jędrzeja	Probusa	28	Terentia
11	S	Marcina	Marcina	29	Anastazyi m.
12	**N**	**23 po S.** 5 Br. Pol.	Jonasza	30	**N. 22.** Zynowia
13	P	Dydaka w.	Brycyusza	31	Stachyja
14	W	Józefata Kunc.	Lewina	1	**Łystop.** Kosmy
15	Ś	Leopolda	**Leopolda**	2	Akindina
16	C	Edmunda	Otmara	3	Akefimy
17	P	Salomei	Hugona	4	Joannykia pr.
18	S	Otona	Gelazego	5	Hałaktiona
19	**N**	**24 po S.** Elżbiety	Elżbiety	6	**N. 23.** Pawła ar.
20	P	Korbiniana	Edmunda	7	Jerona
21	W	*Ofiarow. NMP.*	Ofiarow. NMP.	8	Mychaiła Arch.
22	Ś	Cecylii	Cecylii	9	Onysyfora m.
23	C	Klemensa	Klemensa	10	Erasta
24	P	Jana od Krz.	Emilii	11	Myny mucz.
25	S	Katarzyny	Katarzyny	12	Joanna prep.
26	**N**	**25 po S.** Konrada	Konrada	13	**N. 24.** Joanna
27	P	Wirgliusza w.	Guntera	14	Fyłypa
28	W	Zdzisławy	Rufina	15	Hurya i Sam.
29	Ś	Saturnina b.	Waltera	16	Mateja Jew.
30	C	Andrzeja ap.	Andrzeja	17	Hryhorya ep.

HRUDEŃ GRUDZIEŃ DEZEMBER

Dni		Rzym.-kat.	Ewangelickie	Grecko-katolickie	
1	P	Eligiusza, Natal.	Longina	18	Płatona
2	S	Bibianny męcz.	Kassyana	19	Awdya
3	**N**	**1 Adw.** Francisz.	Anweli	20	**N. 25.** Prokła
4	P	Barbary p. i m.	Barbary	21	**Wowed. Bohor.**
5	W	Saby, Lucyusza	Abigalii	22	Fyłymona
6	Ś	Mikołaja bisk.	Mikołaja	23	Amfyłochia
7	C	Ambrożego	Agatona	24	Jekateryny
8	**P**	**Niepok. P. NMP.**	**Poczęcie NMP.**	25	Kłymenta papy
9	S	Leokadyi	Joachima	26	Ałypia
10	**N**	**2 Adw.** NMP. L.	Judyty	27	**N. 1 Adw.** Jakowa
11	P	Damazego	Damazego	28	Stefana mucz.
12	W	Synezyusza	Epimacha	29	Paramona
13	Ś	Łucyi	Łucyi	30	Andreja mucz.
14	C	Euzebiusza	Nikazego	1	**Hrudeń.** Nauma
15	P	Krystyny	Ignacego	2	Awwakuma pr.
16	S	Adelajdy	Ananiasza	3	Sofronija
17	**N**	**3 Adw.** Łazarza	Łazarza	4	**N. 2. Adw.** Warw.
18	P	Gracyana	Wunibalda	5	Sawwy op.
19	W	Nemezyusza	Abrahama	6	**Nykołaja jep.**
20	Ś	*Such.* Chryst.	Ammona	7	Amwrosia jep.
21	C	Tomasza ap.	Tomasza ap.	8	**Zaczat. Bohor.**
22	P	*Such.* Demetr.	Beaty	9	Patapia prep.
23	S	*Such.* Wiktoryi.	Dagoberta	10	Myny i Jermoł.
24	**N**	**4 Adw.** Ad. i Ewy	Adama, Ewy	11	**N. 3 Adw.** Danyił.
25	**P**	**Boże Narodzenie**	**Boże Narodzenie**	12	Spirydona
26	**W**	**Szczepana M.**	**Szczepana**	13	Ewstratia
27	Ś	Jana Ewang.	Jana Ewang.	14	† Ftyrsa mucz.
28	C	Młodzianków	Młodzianków	15	Jełewterya
29	P	Tomasza	Jonatana	16	† Ahhea
30	S	Dawida króla	Dawida	17	† Danyiła pr.
31	**N**	**1 po B. N.** Sylw.	Boguchwała	18	**N. 4 Adw.** Sewast.

KALENDARZ ŻYDOWSKI.

Styczeń. 15 — Chamuszu user; 30 — 1 Szebat.

Luty. Dnia 6, 13, 20, 27 Sabaty.

Marzec. 1 — 1 Adar; 13 — Post Estery; 14 — Purim; 15 — Schuscham-Purim; 30 — 1 Nisan.

Kwiecień. 13 — Początek Paschy; 14 — Drugie święto; 19 — Siódme święto Paschy; 20 — Koniec Paschy; 22 — 1 Ijar.

Maj. 28 — 1 Siwan.

Czerwiec. 2 — 1 Dzień Zielonych Świąt; 3 — 2 Dzień Zielonych Świąt; 27 — 1 Tamuz.

Lipiec. 23 — Post Tamuz; 26 — 1 Ab.

Sierpień. 3 — Post (Zburzenie Jerozolimy); 25 — 1 Elol.

Wrzesień. 23 — 1 Tischri (Nowy Rok 5672); 24 — Drugie święto; 25 — Post Gedalia.

Październik. 2 — Święto pojednania; 7 — Pierwsze święto Kuczek; 8 — Drugie święto Kuczek; 13 — Święto Palmowe; 14 — Koniec Kuczek; 15 — Radość z prawa; 23 — 1 Marcheschwan.

Listopad. 22 — 1 Kislew.

Grudzień. 21 — 1 Tebeth; 15—22 Poświęcenie Świątyni (Chanuka).

Wskazówki dla korespondentów gazet.

1. Jeżeli chcesz coś donieść swojej gazecie, to uczyń to szybko i nie zwlekaj.

2. Nie rozpisuj się; przez to oszczędzisz czasu sobie i redaktorowi. Zasadą twoją niech będzie: fakty a nie frazesy.

3. Pisz jasno, nie ołówkiem lecz atramentem i czytelnie, szczególnie nazwiska i cyfry; daj więcej kropek niż przecinków.

4. Nie pisz „wczoraj" lub „dzisiaj", lecz oznacz dzień i datę.

5. Nie poprawiaj nigdy nazwiska lub liczby; przekreśl błędnie napisane słowo, a napisz pod niem lub obok niego słowo prawdziwe. Żebyś zaś w razie potrzeby mógł to zrobić, pisz pojedyncze wiersze w większych od siebie odstępach.

6. Główna rzecz: Nie pisz nigdy, nigdy, nigdy na obu stronach papieru. Sto wierszy, napisanych na jednej stronie, dadzą się łatwo rozciąć i rozdzielić między zecerów. Zdarza się często, że przez pisanie na obydwu stronach jedna strona z powodu koniecznej poprawki musi być zupełnie przepisaną, albo, z powodu obciążenia redaktora, skreśloną.

7. Podaj redakcyi we wszystkich swoich korespondencyach swoje imię, nazwisko i adres. Korespondencye nie podpisane nie może redakcya nigdy uwzględnić.

Przepisy pocztowe.

Poczta listowa.

Pocztą listową wysyła się: *a)* listy zwykłe, polecone i przez umyślnego posłańca *(per express)*, jakoteż wszelkie pisma bez wartości; *b)* karty korespondencyjne; *c)* druki pod opaską lub w otwartej kopercie; *d)* gazety i próbki towarów; *e)* polecone przesyłki listowe za zaliczką; *f)* żywe pszczoły i krowiankę w drewnianych pudełkach; *g)* przekazy i zlecenia pocztowe *(Postaufträge)*.

Adres listu powinien być dokładny, mianowicie zawierać imię, nazwisko i miejsce pobytu odbiorcy i ostatnią pocztę; listy zaś do miast większych: nazwę ulicy, numer domu lub bliżej określony charakter (zatrudnienie) odbiorcy.

Listy „Poste restante“ zwykłe, mogą być oznaczone tylko pojedyńczemi literami lub liczbami, przy poleconych listach poste restante musi być imię i nazwisko adresata podane. Zaleca się na odwrotnej stronie listu poleconego „Poste restante“ podać imię, nazwisko i miejsce zamieszkania nadawcy. Listy poste restante zalegać mogą w urzędach pocztowych 1 miesiąc.

Waga listów i papierów bez wartości, nadawanych przez osoby prywatne, nie może przekraczać 250 gramów. Listy ważące zwyż 250 gramów, należy wysyłać za listem przesyłkowym jako pakunki. Listy i papiery urzędowe mogą ważyć $2^1/_2$ klg.

Listy zwykłe. Opłata (frankowanie) uskutecznia się nalepianiem marki na kopertę po stronie adresu w prawym rogu u góry i wynosi w obrębie monarchii za listy zwykłe do 20 gramów 10 hal.; nad 20—250 gramów 20 hal. — Listy, ważące zwyż 250 gramów, należy nadawać do przesłania pocztą wozową za listem przesyłkowym.

Marek pocztowych dostać można na 1, 2, 3, 5, 10, 20, 30, 35, 40, 50, 60, 72 hal.; 1, 2, 4 kor. Kart korespondencyjnych na 5, 10, 20 hal. Opasek pocztowych na 4 hal. Listów kartowych na 11 hal. Marki listowe mogą być adresem przepisane; przestemplowane prywatną stampilią, raz już użyte, wycięte z kopert lub opasek, są nieważne, a używanie ich podlega karze. — Popsute (jednak bez stampilii pocztowej) opaski, karty korespondencyjne i adresy przesyłkowe (zaliczkowe), oraz marki nalepione na kopertach, przekazach itd. wymieniają poczty za dopłatą 1 hal. od sztuki.

Za **niefrankowane listy** do 20 gr. 20 hal.; nad 20—250 gr. 30 hal.

Za **listy miejscowe** *(Locobriefe)* wynosi opłata do 20 gr. 10 hal.; nad 20—250 gr. 20 hal. Za nieopłacony list płaci adresat o 10 hal. więcej.

Za **listy urzędowe niefrankowane** płaci adresat porto zwyczajne. — Korespondencye urzędowe zarządów gmin są wolne od opłaty, muszą jednak nosić napis: „rzecz urzędowa, gmina, wolna od opłaty pocztowej“.

Listy urzędowe, wysyłane za granicę do urzędów, osób prywatnych lub do konsulatów austryackich, z wyjątkiem Rumunii, Serbii, Turcyi, Czarnogóry i Bułgaryi, ulegają bezwarunkowo opłacie porta, które przez nadawcę musi być uiszczone.

Listy, tudzież wszystkie posyłki, nadawane do transportu pocztą listową, **można rekomen-**

dować (polecać — nadawać za recepisem)[1]). Należytość rekomendacyjną 25 hal. uiszcza nadawca markami po stronie adresu.

Listów, których adres tylko z cyfr lub pojedynczych liter się składa, rekomendować nie można. Przy listach „w sprawie protestu wekslowego" i „per express" musi na odwrotnej stronie listu nadawca umieścić swój adres.

Na listach rekomendowanych nie można podawać żadnej wartości.

Listy rekomendowane może nadawca nietylko rekomendować w urzędzie nadawczym, lecz i w każdym innym urzędzie pocztowym za opłatą 25 hal. Jeżeli zaś był dołączony recepis zwrotny, natenczas reklamacya nie podlega żadnej opłacie. Jeżeli list zaginął, nadawca ma prawo żądać wynagrodzenia 50 K., gdy list był adresowany do miejscowości, w obrębie państwa austryackiego położonej; zaś 42 K. w obrocie z Niemcami. Listy rekomendowane, wysyłane w kraju i do Niemiec, można reklamować w przeciągu 6 miesięcy; na listy przesyłane za granicę i do Węgier, służy prawo reklamowania rok cały od dnia nadania listu. Po upływie zakreślonego terminu nadawca nie ma prawa żądać wynagrodzenia, chociażby list zaginął.

List z zawiadomieniem o nadejściu. Od 1/5 1906 zaprowadziło ministerstwo handlu nowość, że przy listach poleconych za opłatą osobną w kwocie 25 hal. otrzymuje nadawca wprost zawiadomienie urzędowe, że list przyszedł na miejsce przeznaczenia. Listy takie są nadto imiennie, a nie sumarycznie w zapiskach pocztowych notowane.

---

[1]) Zamiast recepisów nadawczych, można używać książek pocztowych, jako dogodniejszych dla stron często wysyłających przekazy lub pakiety. Egzemplarz książki nadawczej 4-to 60 hal., 8-vo 40 hal.

Recepis zwrotny. Przy wszystkich przesyłkach, nadawanych za potwierdzeniem nadania, może nadawca przy nadaniu lub też później żądać recepisu zwrotnego. Recepis ten, podpisany przez adresata, zwraca poczta oddawcza odwrotnie do nadawczej, w której nadawca może go odebrać za zwrotem recepisu nadawczego. Za recepis zwrotny opłaca się 25 hal.

Listy dworcowe. Jeżeli strona życzy sobie odbierać codziennie regularnie przy pewnym pociągu listy od jednego i tego samego nadawcy pochodzące, bezpośrednio na dworcu kolejowym, zaraz po nadejściu pociągu, uiszcza za to miesięcznie 10 K. z góry.

Karta korespondencyjna kosztuje do wszystktch miejsc austryacko-węgierskiej monarchii i do Niemiec 5 hal. Do tych kart wolno w obrębie monarchii dołączyć próbki towarów do wagi 350 gr. i robić dopiski, jak przy posyłkach próbek lub wzorów, a należytość wynosi 10 hal. do 250 gr., wyżej 20 hal.

Karty korespondencyjne z odpowiedzią zapłaconą po 10 hal. mogą być nietylko w monarchii austryackiej i do Niemiec, ale także i do innych krajów wysyłane, lecz wówczas trzeba dolepić markami odpowiednią należytość lub też użyć karty z odpowiedzią dla obrotu zagranicznego za 20 hal.

Karty korespondencyjne można tak samo jak listy rekomendować i przysyłać „per express". Należytość rekomendacyjna taka sama jak od listów. Można także używać kart korespondencyjnych własnego wyrobu, jednakże muszą być tej samej wielkości i na takiej samej grubości papierze, jak urzędowe i muszą mieć napis w języku niemieckim: „*Correspondenzkarte*", lub równoznaczny napis w języku krajowym, jeżeli są przeznaczone dla zagranicy; w kraju można uży-

wać kart korespondencyjnych bez żadnego napisu. — Kolor tych kart może być dowolny.

Karty dla urzędów sprzedają się po 8 hal. za 25 sztuk, z odpowiedzią 16 h. za 25 sztuk.

Listy kartowe miejscowe 6 hal., zamiejscowe 10 hal.

Druki. Wszelkie druki, litografie, sztychy, fotografie i książki można posyłać pod przepaskami, które można nabyć w urzędzie pocztowym. Są one opatrzone marką 4-hal. i sprzedawane są po 4 hal. lub w paczkach po 50 sztuk za 2 K. Przepaski mogą być także robione w domu. Należytość wynosi do wszystkich miejscowości państwa austryackiego i do Niemiec do 50 gr. 4 hal., do 100 gr. 6 hal., do 250 gr. 12 hal., do 500 gr. 25 hal., do 1000 gr. 35 hal., za granicę opłata 6 hal. za każde 50 gr. Pod opaską nie wolno posyłać listów. Pod jedną opaską można kilka przedmiotów posyłać, jeżeli adresowane są do jednej osoby. Adres ma być napisany na opasce. Oprócz adresu, daty i podpisu, żadnych innych dopisków robić nie wolno, któreby nadawały drukom znamię korespondencyi prywatnej. Zezwolone przy niektórych rodzajach druków dopiski, podane są szczegółowo w urzędowej taryfie listowej z 1904 r.; wolno jednak ołówkiem zakreślać na marginesie miejsca, na które chce się zwrócić szczególniejszą uwagę.

Korekty wolno posyłać ze stosownemi poprawkami, które nawet w braku miejsca na marginesie mogą być dopełniane na osobnym arkuszu i wolno także odpowiednie kartki manuskryptu do korekty dołączyć. Posyłki druków i dokumentów można rekomendować, a także wysyłać „per express".

Do Rosyi wysyłane być mogą pod opaską tylko czasopisma treści naukowej i technicznej, inne peryodyczne tylko wtedy, jeżeli wykazane

są w pocztowym spisie gazet (*Zeitungs-Preis-Verzeichniss*). Ciężar druków, wysyłanych za granicę państwa austryackiego, może dochodzić do 2 klg., do Niemiec zaś do 1 klg.

Wielkość druków nie powinna przekraczać 45 cm. tak co do szerokości, jakoteż długości; jeżeli zaś mają być nadane w formie zwitków (rol), długość ich nie może być większą, jak 75 cm., zaś szerokość 10 cm.; natomiast druki do Niemiec nie mogą być dłuższe lub szersze, jak 45 cm.

Próbki towarów w monarchii austryackiej, do Niemiec i do innych krajów zagranicznych wysyłane w torebkach (woreczkach papierowych lub innych), nie mogą przekraczać wagi 350 gr. i muszą być nadane franko, do 250 gr. 10 hal., nad 250 gr. 20 hal. Na torebkach należy umieścić dopisek: „Wzory“ lub „próbki bez wartości“. Korespondencyi żadnej dołączać nie wolno.

Gazety, wysyłane z redakcyi, opłaca się gazetową marką na 2 hal. za każdy egzemplarz, jeżeli gazeta wychodzi najmniej 2 razy na miesiąc; wysyłane pod opaską opłaca się jak druki. Do używania marek gazetowych potrzeba pozwolenia Dyrekcyi poczt. Za dodatki do gazet (listy otwarte, cenniki, prospekty itp.), jeśli nie przekraczają wagi 25 gr., opłaca się 1 hal. za każdy dodatek wagi 20—30 gr., od 10—20 gr. $^2/_3$ hal., do 10 gr. tylko $^1/_3$ hal.

Ptaki, króliki, pszczoły, pijawki, drób i t. p (żyjące zwierzęta). Przy przesyłkach w kraju, do Węgier i Niemiec, musi być na adresie przesyłkowym, jakoteż na samej przesyłce uwidocznione, jakie ma nastąpić zarządzenie na wypadek, gdyby przesyłka w należytym czasie nie została przez adresata podjętą:

1. jeżeli nie podjęte — natychmiast zwrócić,
2. „ „ „ — sprzedać,

3. jeżeli nie podjęte — telegraficznie zawiadomić na mój koszt.

Pszczoły wysyła się w skrzynkach, zaopatrzonych siatką drucianą, pod warunkami dla próbek bez wartości przepisanymi.

Mandaty (zlecenia) pocztowe do wagi 250 gr. muszą być nadawane jako listy polecone, adresowane do urzędu pocztowego tej miejscowości, gdzie adresat przebywa. Zawierać mogą najwięcej 5 dokumentów, a ogólna kwota przez urząd pobrać się mająca, nie może przekraczać 1000 K. Zlecenia za granicę są dozwolone do kwoty 1000 K. do Belgii, Niemiec, Egiptu, Francyi, Włoch, Luksemburgu, Rumunii, Szwajcaryi, Norwegii, Holandyi, Szwecyi, Tunisu i Turcyi. Druki na mandaty kosztują 2 hal. za sztukę, koperta 1 hal.

Polecone przesyłki za pobraniem są dozwolone wewnątrz państwa austryackiego do 1000 K.; zaś do Belgii, Chile, Holandyi, Niemiec, Francyi, Włoch, Japonii, Luksemburgu, Norwegii, Szwecyi, Szwajcaryi, Tunisu i Turcyi (c. k. urz. poczt.), Portugalii, Rumunii, Danii do 500 K. Należytość równa jest należytości za zwykłe listy polecone. Wartość nie może być podana. Nadawca umieszcza na kopercie oprócz adresu swoje nazwisko i adres, dalej kwotę, wyrażoną w liczbach i słowach, która od adresata ma być pobrana w walucie, używanej w miejscu przeznaczenia.

Reklamacya każdej przesyłki za okazaniem recepisu nadawczego kosztuje 25 hal. Reklamacyę zarządza poczta bezpłatnie wtedy, gdy nabywcy nie doręczono recepisu zwrotnego. Termin reklamacyjny jak dla zwykłych listów poleconych.

Posyłkę można przyjąć lub nie, jednak nie-

przyjęcie należy na adresie uwidocznić. — Posyłki urzędowe muszą być przyjęte.

Fachowe (należytość za osobny schowek) w c. k. urzędach pocztowych wynosi 2 K. miesięcznie i opłaca się za miesiąc z góry. Za przechowanie korespondencyj dla osób z miejsc, do których nie dochodzą listonosze, również za przechowanie czasopism prenumerowanych nie płaci się fachowego.

Listy expresowe, zwykłe i polecone; nadawca opłaca tylko 30 hal.; adresat, mieszkający poza okręgiem doręczeń urzędu oddawczego, dopłaca resztę według taryfy, która w obrębie Austro-Węgier wynosi 1 K. za 7½ klm.

W komunikacyi z Bośnią i Hercegowiną. Posyłki ekspresowe tylko do stacyi pocztowych.

Telegraf.

Przepisy ogólne. Depesze dopuszczalne są do wszystkich miejscowości. — Gdzie stacyi telegraficznej niema, tam może być depesza z ostatniej stacyi telegraficznej przesłana pocztą lub posłańcem.

Depesze winny być zwięzłe i jasno redagowane, oprócz tego należy zachować następujące przepisy:

1. Depesze należy pisać atramentem, o ile możności najczytelniej łacińskiemi literami.

2. Na adresie depeszy wyrazić imię i nazwisko adresata, charakter, miejsce zamieszkania, ulicę i numer domu, w końcu miejsce przeznaczenia. (Jeśli adresat nie mieszka w stołecznem lub ważniejszem mieście oznaczyć kraj).

Taksowanie telegramów. Wszystko, co cokolwiek nadawca napisze, bywa do telegramu wliczone i taksowane, z wyjątkiem znaków pi-

sarskich, jak: kropka, przecinek, średnik, znak pytania itp. Za jeden wyraz liczy się słowo najwyżej o 15 zgłoskach (*Schriftzeichen*), powyżej zaś za dwa słowa. Wyjątek stanowią (tylko w adresie) nazwiska miast, krajów itp. Ściąganie wyrazów, nieużywanych w zwykłej mowie, nie jest dozwolone. Liczby w telegramie stanowią każda grupa z 5 cyfr jedno słowo; pojedyncze zgłoski dodane do liczb, liczą się również za cyfrę. Znak podkreślenia (*Unterstreichungszeichen*), cudzysłów lub nawias, liczy się za jedno słowo. Taksa za telegram w monarchii austro-węg. składa się z należytości 6 hal. za każde słowo do 15 głosek lub liczbę do 5 cyfr. Opłata oblicza się najmniej za 10 słów.

Za telegramy, nadawane na stacyach kolejowych, w których miejscowości znajduje się rządowy urząd telegraficzny, opłaca się o 2 hal. więcej od słowa. Z miejsc, w ktorych niema urzędu telegraficznego, można telegramy przesyłać, pocztą a należytość za nie uiszcza się w markach, przylepiając je na telegramie.

Pocztowe kasy oszczędności.

Urząd pocztowych kas oszczędności ma siedzibę w Wiedniu, lecz wszelkie czynności tegoż załatwiają wszystkie urzędy pocztowe w monarchii austro-węg., pełniąc obowiązki kas zbiorczych (*Sammelstellen*).

Kto chce złożyć pierwszą wkładkę do pocztowej kasy oszczędności, udaje się do urzędu pocztowego, składa tam kwotę podzieloną przez 100, najmniej zaś 1 K., a urząd pocztowy zapisuje kwotę tę w książeczce wkładkowej, na imię podane opiewającej, potwierdza odbiór złożonej

kwoty i wydaje książeczkę. Na książeczkę otrzymaną może właściciel każdego czasu sam lub przez kogo innego składać dalsze wkładki w każdym urzędzie pocztowym, gdyż książeczka kasy oszczędności nie jest ograniczoną tylko do pewnego oznaczonego miejsca; nikt nie może jednakże posiadać więcej nad jedną książeczkę na swoje imię.

Wkładający otrzymuje po złożeniu wkładki, przekraczającej kwotę 100 K., najpóźniej do 14 dni potwierdzenie na złożoną kwotę z urzędu poczt. kas oszczędn. z Wiednia, gdyby zaś nie nadeszło lub zaszła w niem pomyłka, powinien włożyciel we własnym interesie natychmiast powiadomić o tem urząd pocztowych kas oszczędności w Wiedniu. Na książeczce pocztowej kasy oszczędności nie może nikt nabyć prawa zastawu. Gdyby właścicielowi książeczka pocztowej kasy oszczędności zaginęła, takowej nikt inny zrealizować nie może.

Każdy właściciel książeczki może sobie obrać przy pierwszej wkładce dowolne godło, które własnoręcznie na kontrakwicie zapisuje i takowe zawsze pamiętać jest obowiązany. Godłem tem może być jakikolwiek wyraz, łatwy do zapamiętania.

Aby ułatwić oszczędzanie kapitału mniejszemi, nawet kwotami od 1 K., zaprowadzone są pocztowe karty oszczędności. Są to kartony białe, z wyciśniętą 10-hal. marką pocztową, sztuka po 10 hal.; nalepiwszy na nim jeszcze 9 marek pocztowych po 10 hal., przedstawia karton ten podówczas wartosć 1 K. i może być zaraz lub kilka razem, najwięcej zaś trzy w jednym tygodniu, złożony w urzędzie pocztowym w celu wpisania kwoty 1 K., a względnie 3 K. do książeczki pocztowej kasy oszczędności.

Oprocentowanie złożonych wkładek rozpo-

czyna się od 1 lub 16 każdego miesiąca w miarę tego, czy wkładka przed 1-szym lub 16-tym złożoną została, t. j. jeżeli wkładka złożoną została 29-go, oprocentowanie rozpoczyna się od 1-go następnego miesiąca, jeżeli zaś między 1 a 15, natenczas od 16-go tegoż miesiąca po 3 procent od sta. Z końcem grudnia każdego roku zostają procenta obliczane, na które każdy właściciel książeczki otrzymuje najwyżej po roku jego pierwszej wkładki od urzędu poczt. kas oszczędności czerwoną kartkę (*Zinsen-Anweisung*), z którą udać się ma w przeciągu dwóch miesięcy do któregokolwiek urzędu pocztowego w celu wpisania procentów do książeczki, lub po upływie tego terminu winien książeczkę odesłać do urzędu poczt. kas oszczędności w Wiedniu, który po wciągnięciu procentów do książeczki, takową właścicielowi zwraca.

Jeżeli kwota złożona przewyższa 200 K., może właściciel żądać zakupienia papierów państwowych.

Jeżeli książka wkładkowa zostanie całkiem zapisaną, winien właściciel takową wraz z książeczką do wypowiedzeń (żółtą) odesłać do urzędu poczt. kas oszczędności w Wiedniu, a otrzyma bezpłatnie nową z przeniesioną ogólną kwotą z książeczki zapisanej.

Jeżeli właścicielowi książka wkładkowa zaginie, winien tenże natychmiast powiadomić o tem urząd pocztowy, złożyć kwotę 20 hal. w markach pocztowych i podać dokładny adres, godło i o ile możności kwotę na zagubioną książeczkę złożoną.

Wypowiedzenie i wypłata odbywać się może w dwojaki sposób, a mianowicie: *a*) wypowiedzenie przez urząd pocztowych kas oszczędności w Wiedniu; *b*) wypowiedzenie i wypłata do

kwoty 40 koron w krótkiej drodze przez urząd zbiorczy pocztowych kas oszczędności.

1. Właściciel może każdego czasu zażądać zwrotu pewnej lub całej złożonej przez niego kwoty, a książeczka żółta, którą przy pierwszej wkładce w urzędzie pocztowym otrzymuje, służy do każdorazowego wypowiedzenia. Z książeczki tej wydziera się jedną kartkę, a wypełniwszy ją wedle szematu, wkłada do żółtej koperty (*Kündigung*) i wysyła do Wiednia jako list zwykły bez opłaty. Urząd pocztowych kas oszczędności przesyła dotyczącemu właścicielowi na kwotę wypowiedzianą asygnatę (*Zahlungsanweisung*), z którą tenże po należytem podpisaniu i z książeczką wkładkową udać się ma do urzędu pocztowego, gdzie wypłata wypowiedzianej i wyasygnowanej kwoty bezzwłocznie następuje, w książeczce wkładkowej zaś podniesioną kwotę urząd pocztowy odpisuje. Wypłata do 2 K. może nastąpić tylko w wypadku, jeżeli cała złożona kwota nie przenosi 2 K.

2. Wypłata w krótkiej drodze kwoty od 2 do 40 K. następuje zaraz bez poprzedniego wypowiedzenia w każdym urzędzie pocztowym. Podówczas wypełnia właściciel kartkę z żółtej książeczki wypowiedzeń, jak pod 1, i zgłasza się z tą należycie wypełnioną i podpisaną kartką i książeczką wkładkową do najbliższego urzędu pocztowego, gdzie po sprawdzeniu tożsamości osoby i podpisaniu, kwotę wypowiedzianą urząd wypłaca, a w książeczce wkładkowej podjętą kwotę odpisuje. Cała kwota złożona nie może być w krótkiej drodze wypowiedzianą i podjętą.

Każdy właściciel książeczki może osobę drugą do odbioru pieniędzy upoważnić, jeżeli na przeznaczonym do tego blankiecie poda imię i nazwisko osoby, którą do podjęcia upoważnia, umieszczając zarazem godło (*Losungswort*) i wła-

snoręczny podpis. Osoba upoważniona do podjęcia otrzymuje podówczas wypłacić się mającą kwotę za okazaniem powyższego upoważnienia, książki wkładkowej i asygnaty. Jeżeli właściciel nie miał żadnego godła, natenczas podpis musi być stwierdzony przez urząd gminny, parafialny, notaryalny lub sąd. Chorym potwierdza lekarz ordynujący.

Każda osoba, nawet nie będąca posiadaczem pocztowej książki oszczędności, może przystąpić do obrotu czekowego pocztowej kasy oszczędności. O przyjęciu do tego obrotu rozstrzyga nieodwołalnie urząd poczt. kas oszczędności. Chcąc przystąpić do tego obrotu, trzeba wnieść pisemną prośbę do urzędu poczt. kas oszczędn. w Wiedniu na druku nr 37*a*, który nabyć można bezpłatnie w każdym urzędzie pocztowym, o otworzenie konta, przesłanie książeczki czekowej i pewnej ilości dowodów złożenia i kwitów odbiorczych (*Empfang-Erlagscheine*), najmniej jednak 10 sztuk. Do tej prośby trzeba dołączyć 3 K. na książeczkę czekową, po 3 hal. za każdy dowód złożenia i kwit odbiorczy, oraz można przesłać równocześnie kwotę 100 K. jako wkładkę podstawową tworzyć się mającego konta. Tę wkładkę można złożyć dopiero po przyjęciu do obrotu. Posiadacz konta czekowego może dysponować gotówką na jego poczcie zapisaną zapomocą czeków. Wkładki na konto uskutecznia się w każdym urzędzie poczt. zapomocą wspomnianych dowodów złożenia i kwitów odbiorczych (*Empfang-Erlagscheine*).

Kwit odbiorczy może być użyty do korespondencyi prywatnych między interesantami za złożeniem należytości 5 hal., którą w markach na kuponie należy uiścić.

SKALE STEMPLOWE.

SKALA I.

Na weksle, asygnaty pieniężne, dokumenta kupieckie

powyżej koron	do koron	Należytość K	h
—	150	—	10
150	300	—	20
300	600	—	40
600	900	—	60
900	1200	—	80
1200	1500	1	—
1500	1800	1	20
1800	2100	1	40
2100	2400	2	60
2400	2700	1	80
2700	3000	2	—
3000	6000	4	—
6000	9000	6	—
9000	12000	8	—
12000	15000	10	—
15000	18000	12	—
18000	21000	14	—
21000	24000	16	—
24000	27000	18	—

Od każdych dalszych 3000 K opłaca się o 2 K więcej, przyczem resztę, nie wynoszącą 3000 K, za pełne 3000 K liczyć należy.

Kwity i asygnaty kupieckie.

(Ustawa z 8 marca 1876 r. L. 26, Dz. u. p.).

SKALA II.

Na kwity, dokumenta prawne, które skali I. i III. nie podlegają.

powyżej koron	do koron	Należytość K	h
—	40	—	14
40	80	—	26
80	120	—	38
120	200	—	64
200	400	1	26
400	600	1	88
600	800	2	50
800	1600	5	—
1600	2400	7	50
2400	3200	10	—
3200	4000	12	50
4000	4800	15	—
4800	6400	20	—
6400	8000	25	—
8000	9600	30	—
9600	11200	35	—
11200	12800	40	—
12800	14400	45	—
14400	16000	50	—

Od każdych dalszych 800 K opłaca się o 2 K 50 h. więcej, przyczem resztę, nie wynoszącą 800 K, za pełne 800 K uważać należy.

Kwity i dokumenta prawne.

(Ustawa z 13 grudnia 1862 r. L. 89, Dz. u. p.).

SKALA III.

Na ugody służbowe, kontrakty kupna lub zamiany

powyżej koron	do koron	Należytość K	h
—	20	—	14
20	40	—	26
40	60	—	38
60	100	—	64
100	200	1	26
200	300	1	88
300	400	2	50
400	800	5	—
800	1200	7	50
1200	1600	10	—
1600	2000	12	50
2000	2400	15	—
2400	3200	20	—
3200	4000	25	—
4000	4800	30	—
4800	5600	35	—
6500	6400	40	—
6400	7200	45	—
7200	8000	50	—

Od każdych dalszych 400 K opłaca się o 2 K 50 h. więcej, przyczem resztę, nie wynoszącą 400 K, za pełne 400 K uważać należy.

Ugody pożyczkowe, kontrakty służbowe i kwity na wygrane loteryjne

(Ustawa z 13 grudnia 1862 r. L. 89, Dz. u. p.).

Skala I. Według tej skali stemplować należy: *a*) weksle wystawione w Austryi lub Węgrzech, płatne w ciągu 6 miesięcy i weksle wystawione za granicą, płatne w ciągu 12 miesięcy, oraz prolongaty takich weksli, o ile przedłużenie terminu nie przewyższa 6, względnie 12 miesięcy; *b)* indossy (żyra) na wekslach, podlegających stemplowi według skali I.; *c)* te kupieckie przekazy z terminem wyżej dni 8 i obligi kupieckie, które na równi z wekslami są uważane; *d*) obligi na zaliczki publicznych instytucyj kredytowych, udzielane na papiery wartościowe, państwowe i inne na czas 3 miesięcy.

Uwaga. Kupieckie przekazy z terminem niżej dni 8 ulegają stałej opłacie w wysokości 10 hal., jeżeli termin ten wyrażony jest w treści przekazu. Weksle za granicą wystawione i za granicą płatne, ulegają opłacie stemplowej wtedy, jeżeli puszczone zostają w obieg w kraju. Od takich weksli i od prolongat, zamieszczonych na wekslu w czasie, w którym obiegły kraj, należy uiścić należytość w wysokości 4 hal. za każde 200 K. sumy wekslowej, przyczem każdą resztę niżej 200 K. za pełną setkę uważać należy. Gdyby następnie weksel taki uczyniono płatnym w kraju, albo uczyniono z niego w kraju sądowy użytek, należy przy zmianie płatności weksla lub przed wniesieniem do sądu opłaconą należytość uzupełnić według skali I. lub II. Wszelkie inne weksle zagraniczne stają się przez wniesienie ich do kraju obowiązanymi do opłaty stemplowej. Należytość powinna być przed puszczeniem w obieg lub przed wniesieniem do sądu takich weksli, a w każdym razie przed upływem 14 dni od wniesienia ich do kraju, uiszczoną. Należytość stemplową od weksli uiszcza się albo przez zakupienie odpowiednich urzędowych blankietów wekslowych, albo przez przylepienie na wekslu

odpowiednich stempli, które w urzędzie podatkowym stemplem urzędowym przed napisaniem odnośnego oświadczenia wekslowego przystemplowane być powinny.

Skala II. Według tej skali ulegają opłacie: *a*) dokumenty prawne, które nie podlegają ani skali I. lub II., ani stałej opłacie 1 K.; *b*) weksle w Austryi lub Węgrzech wystawione, płatne po 12 miesiącach; *c*) poświadczenia odbioru *(pour acquit)* na wekslach ulegających tej skali. Jeżeli weksel stemplowany według skali I. po upływie 6, względnie 12 miesięcy, ma być żyrowanym, należy oprócz należytości za żyro według skali I. uzupełnić dodatkowo należytość od wekslu samego do skali II. Indossy należy datować, gdyż w razie zaskarżenia wekslu po upływie 6, względnie 12 miesięcy, władze skarbowe zawsze uważają, że indoss zamieszczony został po upływie właściwego czasu. Stempli od samych weksli przepisywać nie wolno. Stemple na indossach i prolongatach można przepisywać.

Uwaga. Stałej opłacie stemplowej 1 K. ulegają oprócz dokumentów, w ustawie wyraźnie wymienionych, także następujące: *a*) zezwolenia na wykreślenie hipoteczne kontraktów dzierżawnych i kaucyi dzierżawnych, jeżeli kontrakt wygasł przez upływ czasu; *b*) dokumenty o zmianach stopy procentowej od pożyczek; *c*) bezpłatne ustępstwa pierwszeństwa hipotecznego; *d)* oświadczenie, że zeznający zadawalnia się zastawem (hipoteką) mniejszej wartości, jak pierwotna dla niezmienionego prawa, lub że odpowiedzialność ma być wykreśloną z jednego z ciał równocześnie obciążonych i zezwolenia na przeniesienie odpowiedzialności z obciążonego przedmiotu na inny, do tej samej osoby należący; *e*) deklaracye ekstabulacyjne o pretensye, które zgasły w drodze konsolidacyi.

Skala III. Według tej skali ulegają opłacie: *a*) kontrakty kupna i sprzedaży, oraz kontrakty od dostawy ruchomości; *b*) opłatne cesye o inne przedmioty, jak wierzytelności; *c*) kontrakty o najem usług; *d*) kwity wygrane na loteryi liczbowej; *e*) kupna nadziei; *f*) obligi wymienione w poz. tar. 55 B. 2, *c* i *b*; *g*) zrzeczenie się praw, uważanych za ruchomości (z wyjątkiem wierzytelności).

Zadania mężów zaufania.

Zadania mężów zaufania stają się z każdym prawie dniem coraz większemi i ważniejszemi. Od ich pracy, pracy codziennej, mrówczej zależy przeważnie potęga klasy robotniczej, oni rozstrzygają często o gotowości do boju klasy robotniczej i ich działalności należy w wielu wypadkach zawdzięczać wspaniały rozwój partyi.

Bo mężowie zaufania są właśnie tymi, którzy potężnemu drzewu socyalnej demokracyi w nie spoczywającej nigdy gorliwości doprowadzają nowe siły, którzy bez ustanku zyskują nowych bojowników i wcielają je do tych szeregów, w których uczą się i ćwiczą w wzniosłej i zbożnej walce klasowej proletaryatu.

Działalność wielkiego mowcy, który w sercach tysięcy umie rozpalić gorące uczucie do idei braterstwa i równości, jest rzeczywiście godną uznania. Godną uznania jest również działalność tych cichych towarzyszów, którzy w życiu codziennem są doradcami szerokich mas proletaryatu, którzy te masy skierowują ku szeregom socyalistycznym, którzy w ukochaniu naszej idei nie patrzą na chwalbę i uznanie. Praca mężów zaufania jest równie ważną jak ciężką i pełną odpowiedzialności, a doświadczenie, wytrwałość i zaparcie się samego siebie są niezbędnemi, aby praca ta była sumienną i skuteczną.

Jest więc rzeczą niezbędną dokładne skreślenie zadań mężów zaufania, już to dlatego, aby

im dać pomoc i poradę w wykonywaniu ich skomplikowanego urzędu, a również i dlatego, ponieważ szybki rozwój organizacyi wymaga systematycznego zestawienia tych zadań. Postaramy się uskutecznić to w poniższych wywodach, przyczem zauważyć musimy, że wywody te nie należy uważać jako instrukcye lub reguły, lecz jako ogólne przepisy i wskazówki, tyczące się mężów zaufania nie tylko partyi politycznej, lecz i zawodowej. W tem nie robimy żadnej różnicy, ponieważ obydwie formy organizacyi są tylko częściami ogólnego ruchu robotniczego, a ich wspólne działanie leży w interesie całego proletaryatu.

Wszystko, co się odnosi do mężów zaufania organizacyi politycznych, to samo z małemi zmianami odnosi się do mężów zaufania organizacyi zawodowych.

Mąż zaufania nie potrzebuje być mowcą, ale musi być mężem pełnym poczucia swego obowiązku, musi w całej pełni okazać się godnym zaufania, jakiem go darzą jego koledzy i współtowarzysze pracy. Bezwarunkowa punktualność, jakoteż dokładne zaznajomienie się z czynnościami zarządu swojej organizacyi jest jego pierwszym obowiązkiem. Wszak nieraz musi on przyjmować pieniądze i dokumenta i przechowywać je i nieraz musi zabierać głos w piekących sprawach tak organizacyi, jakoteż swoich towarzyszy pracy. A wszystko to wymaga wiel kiego poczucia taktu i obowiązku.

Mąż zaufania jest naturalnym łącznikiem między organizacyą a członkami; on pośredniczy nie tylko między organizacyą a członkami, ale też między tymi robotnikami, którzy nie są jeszcze towarzyszami, lecz kiedyś dopiero mają nimi być. Dlatego też, czy to przez polityczny organ partyjny, czy to przez pismo zawodowe,

musi się zawsze pilnie informować o wszystkich sprawach, tyczących się klasy robotniczej, musi wiedzieć o wszystkiem, co się dzieje tak w warsztacie, w którym sam pracuje, jakoteż w całym zawodzie, do którego warsztat ten należy. Również zajścia w branży nie mogą mu być obojętne, gdyż nieraz się zdarzy, że swoim kolegom musi udzielić swej rady, musi nieraz rozstrzygać swoim sądem.

Przedewszystkiem jednak musi zaznajomić się dokładnie z interesami swojej organizacyi czy to ze statutów i protokołów z kongresów, czy to przez udział w posiedzeniach i zgromadzeniach. Jeżeli prócz tego zaznajomi się z literaturą zawodową i socyalno-polityczną, przekona się, że nabyte wiadomości zyskują mu poważanie i zaufanie jego współkolegów — tak zorganizowanych jak i niezorganizowanych — a jego działalność będzie więcej owocną. Mąż zaufania powinien zawsze występować pewnie. Jeżeli jednak jakiejś sprawy dobrze nie rozumie, nie powinien w tej sprawie postępować na własną rękę, lecz zasięgnąć rady w swojej organizacyi. Bo ostrożność jest matką dobrego wyniku.

Ostrożność, ale również i wytrwałość! Mąż zaufania nie śmie odstraszać się różnemi nieprzyjemnościami, które przy jego działalności są nieuniknione. Nie może liczyć na podziękowanie; świadomość dobrze spełnionego obowiązku, jakoteż świadomość, że stoi na ważnym posterunku walki klasowej proletaryatu, musi mu przynieść wewnętrzne zadowolenie; dobry skutek w rozwoju interesów jego organizacyi jest dla niego najpiękniejszą nagrodą.

Ściślejszym zakresem jego działania jest warsztat, w którym pracuje z kolegami. Skromnie, ale stanowczo powinien występować wobec przełożonych warsztatu, wobec swoich towarzyszy

pracy powinien być zawsze koleżeńskim, a nigdy dumnym lub natarczywym, bez względu na ich przynależność do partyi. Młodych i niedoświadczonych kolegów powinien zyskiwać uprzejmem wobec nich postępowaniem, podejrzliwych i nie towarzyskich pokonywać taktem i łagodnością. Jeżeli natrafi na natury złe i gwałtowne, ma ich zawstydzać cierpliwością i ofiarnością swoją; w żadnym jednak razie nie śmie występować wobec nich zaraz z całą przewagą organizacyi. Ani pod względem moralnym ani rzeczowym nie może się dać zawstydzić; zawsze powinien obowiązki swoje punktualnie wypełniać, a pracą swoją wznosić się nad drugich.

Propaganda ma być rozumną. Swobodnie i bez przymusu powinien mąż zaufania agitować dla swej organizacyi. Taktykę swoją ma stosować do danych stosunków i okoliczności. Jeżeli w stosunku pracy zauważy braki, jeśli stosunek ten jest przykry, powinien mąż zaufania omówić tę sprawę ze swoimi kolegami, ale z całą powściągliwością i bez przesady. Bo choć ma obowiązek zastępywania interesów swoich kolegów, to przecież powinien naprzód — o ile to jest możliwe — zawsze zapytać się swojej organizacyi. W każdym zaś razie jest rzeczą wskazaną działać w porozumieniu z resztą kolegów. Należy im dać sposobność wypowiedzenia się o stosunkach w warsztacie. Głównem zadaniem męża zaufania jest wyjaśnienie ich sądu przez dyskusyę i zwrócenie uwagi na istotę umowy pracy, przyczem należy silnie zaznaczyć sprzeczności między ustawą a rzeczywistym stanem rzeczy i dokładnie określić cel, jaki chce się osiągnąć.

Socyalny pogląd, do którego sposobność daje krytyka stosunków w własnej fabryce, należy naturalnie uzupełnić przez prasę zawodową i in-

ną fachową. Czytywanie tych artykułów, jakoteż stosownych broszur, pozwoli młodym towarzyszom wglądnąć w istotę kapitalistycznego procesu pracy, a w związku z zimną rzeczywistością pouczy ich o tem, o ile w pojedynczych wypadkach możliwem jest do osiągnięcia polepszenie stosunków.

Niezbędnym przymiotem męża zaufania jest podejrzliwość wobec wszystkich, których dokładnie nie zna, o których się nie przekonał, że naprawdę sprzyjają sprawie robotniczej. Im więcej jest podejrzliwym, im więcej strzeże się przed t. zw. „radykałami“ i przed szpiclami wyzyskiwacza, tem mniej zazna rozczarowań, tem pewniej osiągnie sam swój cel. Cel ten polega na zorganizowaniu swoich kolegów pracy. Jak długo to mu się nie uda, nie śmie ustawać w swej ciężkiej agitacyjnej pracy. Ale i później musi korzystać z każdej sposobności, aby obudzić w kolegach zainteresowanie się świętą sprawą klasy robotniczej w ogólności i organizacyą w swojej branży. Należy jak najgorliwiej rozszerzać pisma ulotne i broszury oprócz prasy zawodowej, a ponieważ agitacya wewnątrz fabryki natrafia zwykle na przeszkody, należy czas drogi do fabryki i z fabryki obracać na rozmowy z kolegami.

Przytem należy szczególnie wyjaśnić kolegom konieczność uczęszczania na zgromadzenia, jakoteż wierność swej organizacyi przedstawić im jako jeden z ich obowiązków klasowych. Kolegów więcej uświadomionych, którzy okazują więcej zainteresowania się, należy powoli wciągać do pracy organizacyi jako swych pomocników.

Największa uwaga w sprawach pieniężnych jest jednym z głównych obowiązków męża zaufania. Tu nie śmie mu brakować czasu, w tych sprawach żaden trud nie śmie mu być za wielki.

Zalegających z wkładkami powinien przyzwyczajać i utrzymywać w punktualności, opieszałość zwalczać tak u siebie jak i u drugich. Każdy błąd, każda nieuwaga w sprawach pieniężnych mści się gorzko i nie rzadko były wypadki, iż młode organizacye przez to właśnie upadły. Dlatego nowowstępującym kolegom należy jak najdokładniej przedstawić prawa i obowiązki, wypływające z przynależności do organizacyi i zwrócić ich uwagę na to, że walka robotników nie może być rozstrzygniętą z dziś na jutro, lecz przeciwnie, jest ona długą, ciężką i gorzką i dopiero po wielu klęskach prowadzi do zwycięstwa, po wielu zwycięstwach prowadzi do celu. Przy całym zapale, jaki rozwinąć jest obowiązkiem męża zaufania, nie może jednak nigdy zgrzeszyć przesadą i musi się strzedz wywołania nie dających się spełnić nadziei. Spokój, namysł, trzeźwa rozwaga, jasność — oto cnoty, jakie powinien mieć mąż zaufania i jakie powinien budzić u swoich kolegów. Aby zrobić z nich dzielnych członków organizacyi zawodowej, potrzebuje potem tylko zachęcać ich do czytania i przyzwyczaić ich do tego, aby o wszystkich zajściach w warsztacie natychmiast składali sprawozdanie i postępowali zawsze ściśle według wskazówek organizacyi.

Unikanie w konfliktach przesadnego pośpiechu, zachowanie ostrożności przed prowokacyami źle myślących przełożonych, pielęgnowanie demokratycznych uczuć i świadomości solidarności robotniczej, dyscyplina i doskonalenie się duchowe — oto są podstawy, utrzymanie których powinno być ciągłą troską męża zaufania.

Ze statystyki zawodowej.

Jak rosły nasze organizacye?

	Związków		Członków		
Rok	centrali	grup miejsc.	mężczyzn	kobiet	razem
1892	10	474	44.390	2.216	46.606
1896	17	775	95.221	3.448	98.669
1899	30	1284	113.778	5.556	119.334
1901	32	1273	113.672	5.378	119.050
1902	47	1397	129.290	5.888	135.178
1903	51	1623	145.146	9.519	154.665
1904	45	2108	176.066	13.055	189.121
1905	47	2964	294.697	28.402	323.099
1906	49	4062	406.080	42.190	448.270
1907	49	5030	454.693	46.401	501.094
1908	51	5337	437.636	44.643	482.279
1909	52	4371	375.520	39.736	415.256

Które są najlepiej zorganizowane związki zawodowe?

	W proc.
Litografi	96·00
Drukarze	93·50
Introligatorzy	60·00
Porcelanowi	54·72
Kolejarze	49·69
Papierowi i chemiczni	35·76
Malarze, pokostnicy i lakiernicy	33·77
Browarnicy	33·02
Skórnicy	32·53
Budowlani	31·83
Metalowcy	27·63

	W proc.
Szklanni	24·27
Drzewni	23·82
Górnicy	22·62
Kapelusznicy	21·37
Ziemni	21·15
Tokarze	19·87
Piekarze	18·59
Ceglarze	17·78
Siodlarze	17·03
Kamieniarze	16·82
Tytoniowi	16·00
Pokrywacze dachów	15·97
Masarze	15·76
Tkacze	14·32
Cukiernicy	13·52
Młynarze	11·55
Szewcy	8·39
Handlowi i transportowi	7·08
Krawcy	6·45
Fryzyerzy i golarze	4·78

Dochody i wydatki związków zawodowych.

Dochody wszystkich związków zawodowych w koronach:		Rozchody wszystkich związków zawodowych w koronach:	
1901	2,229.346·21	1901	2,111.082·12
1902	2,617.184·02	1902	2,392.539·77
1903	2,942.854·88	1903	2,647.066·20
1904	3,392.970·09	1904	3,004.160·50
1905	4,641.726·81	1905	3,829.751·41
1906	6,982.374·99	1906	5,609.810·01
1907	8,120.763·62	1907	7,147.730·43
1908	9,329.003·65	1908	8,354.995·42
1909	8,497.626·05	1909	8,235.068·39
Razem	**48,753.850·32**	Razem	**43,332.204·25**

Które organizacye są najbogatsze?

	1909	na głowę
	k o r o n	
Drukarze	3,274.970	225
Metalowcy	1,181.990	23
Kolejarze	683.460	11
Tkacze	665.932	16
Górnicy	368.372	13
Litografi	360.296	113
Browarnicy	353.301	35
Kapelusznicy	283.974	107
Funkcyonaryusze Kas chor. .	283.974	266
Murarze	280.533	13
Drzewni	233.972	8
Introligatorzy	175.978	47
Giserzy	150.220	18
Chemiczni	117.074	6
Złotnicy	116.864	62
Szklarze	114.873	21
Porcelanowi	113.445	27
Skórnicy	81.206	19
Malarze, pokostnicy, lakiernicy	80.140	15
Pokrywacze dachów . . .	77.498	12
Tytoniowi	59.560	8
Funkcyonaryusze ubezpieczeniowi	50.164	17
Pomocnicy drukarscy . . .	61.651	20
Krawcy	58.821	7
Szewcy	43.485	10
Tokarze	52.147	16
Robotnicy ziemni	11.646	4

Co wydają organizacye na wsparcia?

Rok	Wsparcie w podróży	Wsparcie dla bezrobotnych	Wsparcia dla chorych, inwalidów, wdów i sierót i koszta pogrzebowe	Wsparcie w nieszczęśliwych wypadkach	Razem
	W koronach				
1901 . .	96.691·26	377.448·59	538.890·06	40.632·55	1,053.392·46
1902 . .	151.218·94	360.289·48	485.764·25	65.514·51	1,062.787·18
1903 . .	104.101.01	474.968·51	575.638·12	76.795·01	1,231.502·65
1904 . .	95.790·80	583.301·19	660.190·67	71.728·24	1,411.010·90
1905 . .	181.154·32	733.915·88	738.923·45	141,290·84	1,732.285·49
1906 . .	129.631·62	919.401·50	876.275·61	312.430·46	2,237.739·19
1907 . .	162.808·07	1,147.534·60	1,122.772·02	408.225.05	2,841.339·74
1908 . .	225.168·13	1,574.668·86	1,323.802·82	545.444.80	3,669.084·61
1909 . .	209.374·64	1,505.248.01	1,421.781·03	555.398·94	3,691.802·72
Razem .	1,292.938·79	7,676.766·62	7,744.036·03	2,216.191·30	18,930.942·84

Co kosztuje jeden członek pod względem wsparć?

	Koron
Drukarze	53·21
Kapelusznicy	45·25
Litografi	31·37
Skórnicy galanteryjni	24·06
Tokarze	18·44
Rzeźbiarze	18·28
Piekarze	14·90
Rękawicznicy	14·69
Młynarze	13·55
Funkcyonaryusze Kas chorych	13·36
Drzewni	13·07
Porcelanowi	12·08
Pomocnicy drukarscy	11·86
Szklarze	10·14
Skórnicy	10·11
Metalowcy	10·01
Introligatorzy	9·70
Szewcy	9·42
Transportowi	9·32
Kuśnierze	8·60
Krawcy	8·50
Złotnicy	7·82
Maszyniści	7·42
Ziemni	7·32
Współpracownicy fotograficzni	6·75
Cukiernicy	6·71
Tytoniowi	6·41
Siodlarze	6·08
Pomocnicy handlowi	5·92
Murarze	5·77
Giserzy	5·45
Chemiczni	5·21

O pierwszej pomocy przy krwotokach.

Krew jest sokiem odżywczym całego ustroju i krąży w całem ciele. Krążenie odbywa się w układzie naczyń, rozgałęzionych w kształcie cienkich rurek po ciele i noszących nazwę naczyń krwionośnych. Motorem krążenia krwi jest serce, które za pomocą rytmicznie wykonywanych skurczów wtłacza krew do naczyń krwionośnych, a krew po okrążeniu całego ciała wraca znowu innym układem naczyń krwionośnych do serca. Serce więc nie jest siedliskiem uczuć i wrażeń, lecz kunsztowną pompą ssąco-tłoczącą, która rytmicznie się kurczy i rozszerza naprzemian, przez co krew dostaje się do rurek krwionośnych i napowrót do serca wraca. Rozróżniamy zatem dwojakiego rodzaju naczynia krwionośne, a mianowicie: naczynia prowadzące krew z serca do wszelkich narządów i zaułków ustroju, i naczynia prowadzące krew z tych narządów napowrót do serca. Naczynia pierwsze nazywamy tętnicami, naczynia drugie żyłami. Do tętnic krew dostaje się rytmicznie, za każdym skurczem serca, co się objawia tętnieniem tych naczyń. Mówimy zatem, że te naczynia tętnią; tętno zaś (puls) możemy wyczuć palcami, a nieraz i widzieć. W żyłach zaś zazwyczaj niema tętnienia, krew, płynąca w tętnicach, krew tętnicza jest jasno czerwona i roznosi soki odżywcze do wszelkich tkanin i części ciała. Po odżywieniu

tkanin zbiera się krew w żyłach i wraca niemi do serca. Krew żylna jest ciemno-czerwona, żyły przebiegają częściej bliżej powierzchni ciała, niż tętnice, i przeświecają nieraz przez delikatną skórę jako niebieskie postronki.

Jednakże oprócz tętnic i żył istnieje jeszcze trzeci układ naczyń krwionośnych, rozpościerający się między tętnicami i żyłami, i w których odbywa się właśnie wymiana soków odżywczych. Te ostatnie naczynia krwionośne są bardzo cienkie, gołem okiem niewidzialne, mają one tylko grubość cieniutkich włosków lub są jeszcze cieńsze i nazywają się też dlatego naczynia włosowate. Pośredniczą one wszędzie między tętnicami i żyłami, tworząc licznie rozgałęzione siecie, a krew w nich jest jeszcze jasnoczerwoną, lecz zwykle nie tętni. Mamy zatem tętnice, naczynia włosowate i żyły i odpowiednio do tych trzech postaci naczyń krwionośnych możemy i krwotoki podzielić na krwotoki z tętnic, z żył i z naczyń włosowatych. Z tych najniebezpieczniejsze są krwotoki z tętnic, i dlatego pragniemy je na pierwszem miejscu omówić.

1. Krwotoki z tętnic pochodzą z większych lub z głębokich ran ciętych, rąbanych lub dartych, jeśli tętnica w swoim przebiegu została przecięta lub rozdarta. Wtedy jasnoczerwona krew rytmicznie wylewa się z rany, a nieraz nawet tryska promieniem jak z małej sikawki, łukiem większym lub mniejszym i przerywanym. Takie krwotoki są bardzo niebezpieczne, gdyż człowiek z takiej rany może się skrwawić zupełnie. Krwotok tętniczy rzadko sam ustaje, albowiem serce ciągle wtłacza świeżą krew do tętnic i z przeciętej tętnicy łatwo może nastąpić skrwawienie. Dlatego przy takich krwotokach doraźna pomoc, uskuteczniona w czas,

może rannemu życie uratować, albo uchronić go przynajmniej od długotrwałego kalectwa. Każdy człowiek, będąc na miejscu, przez umiejętne postępowanie tu więcej zdziała, niż najlepszy lekarz, jeśli w czas nie przybędzie. A sposobność taka łatwo się może nadać czy to na wsi, w podróży, w polu i t. p. Jak więc w takich wypadkach postępować?

Przedewszystkiem tak tu, jak i w każdym nagłym wypadku schorzenia, trzeba jak najrychlej posłać po lekarza i powiedzieć mu, o co idzie, by mógł ze sobą wziąć potrzebne przyrządy do zatamowania krwotoku. Otoczenie zaś nie powinno tracić głowy, lecz działać z zimną krwią i uspokoić także rannego. Wobec krwotoków z ran najlepszym środkiem jest ucisk silny na ranę, a czyni się to w ten sposób, że na ranę daje się duży kawał gazy, na to gruby kawał waty i mocno uciskając, należy to miejsce związać opaską lub chustką, złożoną w formie opaski. Warto w tem miejscu zaznaczyć, że w każdym domu, w każdej pracowni powinno być przygotowane: paczka gazy, waty i opaska, dobrze opakowane i zawsze w tem samem miejscu przechowane. Jeśli się surdut lub guzik zerwie, to w każdym domu znajdzie się igła i nici, by je zeszyć. Jeśli zaś komu skóra lub ciało się zedrze, to niema nic do opatrunku. I wtedy szuka się pajęczynę w brudnych kątach sieni, strychu lub piwnicy, lub zeskrobuje się tynk z brudnej ściany, by go sypać na ranę., Wszystko to jednak krwawienia nie wstrzymuje a ranę zakaża i zanieczyszcza, z czem częstokroć łączy się ogólne zakażenie krwi, a nawet śmierć. Skoro zatem w domu niema ani gazy lub czystej waty, najlepiej przykryć ranę czystą, z szafy wyjętą chusteczką, serwetą lub inną

czystą, wyprasowaną bielizną, lub czystą szmatką i ręcznikiem mocno związać.

Przy zranieniu większej tętnicy często opatrunek uciskający nie wystarcza i wtedy pomaga wiele ucisk na tętnicę powyżej miejsca zranienia. Jeśli rana silnie krwawiąca znajduje się na ręce lub przedramieniu, należy całe ramię podnieść wysoko do góry i ranę samą przyciskać mocno grubym palcem, owiniętym gazą lub czystą chusteczką, a drugi tymczasem owija mocno ramię powyżej łokcia gumową opaską, rurą gumową z hegara, szelką elastyczną lub nawet chustką, okręcając ją mocno wsuniętym patyczkiem, a teraz na ranę samą zakłada się opatrunek uciskowy. Przyciskanie rany palcem, owiniętym gazą lub chusteczką jest pewnym środkiem zatrzymania krwotoku na krótki czas, zanim się opatrunek przygotuje, lub lekarz przybędzie i ranę opatrzy. Jeśli widzimy, że garnek, lub beczka cieknie, pierwsze co robimy, to zatykamy dziurkę palcem, lub czemś innem, a jak z rany krew cieknie, nikomu nie przyjdzie na myśl, że trzeba rankę zatkać, lecz szuka się najrozmaitszych środków do zatamowania krwi, które począwszy od pajęczyny aż do arniki więcej szkodzą, niż pomagają. Wspomniane związanie ramienia opaską powyżej rany musi być bardzo silne, by krew przestała uchodzić. Jeśli bowiem nie zwiążemy dosyć mocno, to rana jeszcze bardziej krwawi. Z drugiej strony nie wolno takiej ściskającej opaski na ramieniu zostawić dłużej niż 2—3 godziny, gdyż tamuje ona krążenie krwi w całej dolnej części ramienia, przez co mogłaby nastąpić zgorzel czyli gangrena. Dlatego też trzeba przed założeniem tej opaski ramię przynajmniej przez 5 minut podtrzymać pionowo do góry, by jak najwięcej krwi

z ramienia ustąpiło i nie nastąpiło obrzmienie ręki i ramienia. Do przewiązania ramienia nie wolno też używać wąskich sznurów, lecz szersze taśmy i chustki. Taksamo należy postąpić przy zranieniu na nodze lub podudziu, tylko, że takiego chorego należy jak najrychlej ułożyć poziomo, choćby na ziemi, nogę podtrzymać wysoko do góry, ranę samą przyciskać gazą lub owiniętym palcem, a elastyczną opaską zaciąga się mocno udo powyżej kolana, poczem na ranę zakłada się opatrunek uciskowy, jak to wyżej opisaliśmy.

Jeśli miejsce zranienia jest przykryte odzieżą, należy chorego ostrożnie rozebrać, lecz jeśli rozbieranie sprawia mu bole lub zajmowałoby za dużo czasu, a ranny tymczasem krwawi, trzeba ubranie rozciąć wzdłuż szwu, by czemprędzej miejsce zranione obnażyć i uprzystępnić. Przy rozebraniu zaś surduta należy o tem pamiętać, że zawsze trzeba najpierw rozebrać rękaw z ramienia zdrowego, potem zaś z uszkodzonego, przeciwnie przy ubieraniu należy najpierw ubrać rękaw na ramię uszkodzone, a następnie dopiero na zdrową rękę lub nogę.

2. O wiele łatwiej do zatamowania są krwotoki z przedartych żył lub z naczyń włosowatych. Krwawienia z żył zdarzają się dość często, gdyż żyły przebiegają więcej powierzchownie i bliżej skóry, niż tętnice. Po przecięciu żyły krew ciemno-czerwona upływa zwykle zwolna z rany, rzadziej zaś tryska tak gwałtownie, jak z przeciętej tętnicy. Krwotoki żylne najlepiej zatamować również opatrunkiem uciskowym, jakoteż podnieść ramię lub nogę wysoko do góry, usunąć wszelkie uciskające podwiązki i t. p. tasiemki powyżej rany i ranę przyciskać. Ni-

gdy zaś nie trzeba przy krwotoku żylnym podwiązać mocno ramienia powyżej łokcia lub uda powyżej kolana, jak przy krwotokach tętniczych, gdyż wzmogłoby to nieraz jeszcze krwawienie.

Najcięższe jednak krwotoki żylne powstają wtedy, jeśli u ludzi cierpiących na tak zwane żylaki, żylak taki na nodze pęknie. Ludzie, którzy bardzo wiele chodzą lub ustawicznie stoją, a najczęściej kobiety dostają na nogach *żyły rozszerzone czyli żylaki*, które jako grube kręcone niebieskie postronki lub guleczki przez skórę przeświecają i często tylko cieniutką warstwą skóry są pokryte. Wtedy przy lekkiem uszkodzeniu lub zdrapaniu może żylak pęknąć i spowodować gwałtowny krwotok żylny, albowiem ciemno-czerwona krew tryska z pękniętego żylaka często promieniem, jak z sikawki. Taką kobietę należy jak najrychlej ułożyć poziomo, nogę podnieść wysoko do góry, miejsce krwawiące uciskać gazą i watą lub owiniętym palcem, usunąć ściskające podwiązki i t. p. i podudzie począwszy od stopy aż powyżej kolana opaską zabandażować.

3. Najczęstsze krwawienia, które codziennie zdarzają się, są *krwawienia z naczyń włosowatych*. Siecie naczyń włosowatych sięgają wszędzie aż do samej skóry i nadają ciału barwę różową; sięgają one nawet do włosów, paznogci i zębów, a zatem do wszystkich zaułków ciała tak, że przy najlżejszem zdrapaniu lub ukłuciu krwawią właśnie owe naczynia włosowate. Takie krwotoki łatwo zatamować i to najlepiej również opatrunkiem uciskowym, jak to już kilkakrotnie wspomniałem. Natomiast przykładanie chleba z masłem lub bez masła, chleba pożutego, pajęczyny, gnoju, kleju, a nawet piasku, ziemi i t. p. nie ma celu i zanieczyszcza tylko ranę, przez co mogą powstać za-

palenie i gorączka przyranna. Tak samo szkodliwe jest wysysanie ran ustami lub zwilżenie śliną. Również polewanie ran esencyą octową lub naftą jest szkodliwe, podobnie jak i krople żelazne i zachwalana dawniej arnika tworzą tylko strupy, pod którymi rana się zaognia i jątrzy. Najlepiej zaś jest spłukać ranę czystą wodą, albo wcale nie zmywać i zawiązać tylko czystą gazą, watą lub chusteczką. Nawet tak zwanych środków przeciwgnilnych czyli desinfekcyjnych, jak wody karbolowej i sublimatu, lepiej zupełnie zaniechać. Wreszcie zaznaczę jeszcze, że najczęściej krwotoki są mieszane, t. j. tętniczo-żylne, lub żylno-włosowate i t. d., ponieważ różne naczynia krwionośne zwykle obok siebie przebiegają i w razie zranienia równocześnie bywają uszkodzone.

Człowiek, który doznał zranienia i krwotoku, często mdleje, blednie i pada z nóg, dlatego należy każdego rannego jak najrychlej wygodnie posadzić albo lepiej ułożyć poziomo, zwolnić mu i zdjąć uciskające ciężkie ubrania, jak kołnierz, krawatkę, paltoty, rzemyki, staniki i gorsety u kobiet i t. d., jeśli duszno w pokoju, trzeba okno otworzyć, by świeże powietrze miało wolny przystęp do niego, mdlejącemu rozkazujemy głęboko oddychać, podajemy mu nieco wody do picia, czarnej kawy, albo też wina, koniaku, wódki, limoniady, głowę układamy zupełnie nisko, a skoro traci przytomność, dajemy mu do wąchania amoniak, tarty chrzan, rozkrojoną cebulę lub skrapiamy twarz i piersi kilkakrotnie zimną wodą, osuszając jednak za każdym razem wodę chusteczką. Po znacznych krwotokach chory często dostaje wymiotów, wtedy należy o tem pamiętać, by leżącemu przechylić głowę na bok, inaczej mógłby się, leżąc na wznak wymiocinami

zakrztusić. Każdego uszkodzonego powinno się ostrożnie odstawić do domu i wygodnie położyć.

Krwotoki z jam cielesnych.

Jednak krwotoki zdarzają się nietylko z ran, lecz również często z tak zwanych jam ciała, jak z nosa, ust, płuc i żołądka.

Krwotoki nosowe są bardzo częste i prawie każdemu znane. Powstają one albo samoistnie z powodu chorób, lub z powodu uszkodzeń. Takiego człowieka najlepiej wygodnie posadzić lub ułożyć poziomo, zwolnić mu wszelkie ciężkie i uciskające ubranie i zabronić mu siąkania. Powinien on głęboko przez nos wdychać i przez nos wydychać, nos można przez 5 minut uciskać dwoma palcami, chory może ramiona trzymać wysoko do góry. Jeśli to wszystko nie pomaga, wciskamy parę kropel soku z cytryny do nozdrza, z którego krwawi, a najlepiej wprowadzić zwitek waty do nosa, chorego ułożyć spokojnie i na nos kłaść zimne okłady, sporządzone z małej chusteczki i raz po raz zmieniać. Lecz w ciężkich przypadkach nie należy tymi środkami dużo czasu tracić i zawezwać lekarza. Chory taki nie powinien nic jeść, nie pić nic gorącego, lecz dostaje tylko mało płynów, limoniady i wszystko zimne. Przyłożenie klucza na kark należy już dziś do przesądów.

Krwotoki z ust zdarzają się najczęściej z dziąseł po wyrwaniu zęba albo po upadku. Dlatego nie powinno się nigdy opuszczać dentysty, dopóki krwawienie zupełnie nie ustało. Jeśli zaś krwawi, trzyma się w ustach zimną wodę lub wodę z octem i skoro, mimo wszystko, krwawienie przez dłuższy czas nie ustaje, wpycha się kawał gazy lub waty do otworu zębowego i na to kładzie się kawał zwiniętej waty wielkości małego ziemniaka, co chory przez pół

godziny musi mocno zębami przyciskać. W ten sposób wywieramy ucisk na miejsce krwawiące. Podobnie należy postąpić w razie krwawienia z innej rany w jamie ustnej.

Nieraz ludzie stawiają sobie pijawkę na dziąsła i jeśli potem silnie krwawi, postępuje się również w wyż wymieniony sposób. Może się jednak zdarzyć, że człowiek taki połknie pijawkę, co wywołałoby krwawienie w żołądku z ukąszenia pijawki. Takiemu człowiekowi trzeba co rychlej podać łyżkę soli, rozpuszczonej w małej ilości wody, w której pijawka ginie.

Krwotoki z płuc zdarzają się u ludzi chorych na płuca. W lżejszych przypadkach chory pluje tylko krwią, w cięższych zaś wykrztusza pełne usta czerwonej, pienistej krwi. W takim wypadku trzeba chorego, który odrazu jest bardzo przestraszony, uspokoić, zapewnić mu, że to przejdzie, że się wszystko zrobi, by go ratować i że już posłano po lekarza. Chorego należy ułożyć z tułowiem nieco wzniesionem, zabrania mu się mówić, nie powinien silnie kaszleć i wszelkie ubrania uciskające należy natychmiast zwolnić i usunąć. Choremu podaje się pełną łyżeczkę soli rozpuszczonej w kieliszku wody do łykania, nieco limoniady, więcej nic, najwyżej małe kawałki, tak zwane perełki czystego lodu do łykania i później łyżeczkami mrożone mleko. Na serce zaś kładziemy worek z lodem. Im mniej taki chory pije, tem lepiej, a podniecające i gorące napoje, jak kawa, herbata, piwo, wino i t. d. są zupełnie zabronione. Jeśli mimo soli i lodu krwawienie nie ustaje, można złożonemi serwetami lub ręcznikami obwiązać mocno ramiona i uda i zostawić je przez ½—2 godzin obwiązane, przez co znaczna ilość krwi zostaje zatrzymaną w kończynach i parcie krwi w płucach staje się wolniejsze. Chorego z krwotokiem płucnym naj-

lepiej zostawić na miejscu i nie przewozić go nawet do domu, gdyż *każde wstrząśnienie mogłoby wznowić krwawienie.*

Krwotoki żołądkowe mogą się zdarzyć u ludzi cierpiących na żołądek, po ciężkich uszkodzeniach i otruciach i występują w postaci krwawych wymiotów. Takiego chorego należy również ułożyć poziomo, nie podawać żadnych pokarmów ani napojów, najwyżej perełki czystego lodu sztucznego, lub małymi łykami zimną wodę albo ugotowaną żelatynę, o na okolicę żołądka stosuje się worek z lodem. I tu w ciężkich przypadkach można obwiązać na ½—2 godzin ramiona i uda serwetami lub ręcznikami, które jednak należy zawsze stopniowo i pojedyńczo zwolnić, by nie wracała odrazu cała fala krwi do miejsca krwawienia. Wreszcie zdarzają się *krwotoki z odbytu* i u kobiet często *z macicy.* I tych chorych należy położyć do łóżka, worek lodowy na brzuch i jak w każdym przypadku krwawienia posłać po lekarza.

Pierwsza pomoc w wypadkach otrucia i oparzenia.

1. OTRUCIA.

Otrucia należą do tego rodzaju wypadków, gdzie szybka pomoc jest niezbędnie potrzebną. Sprowadzenie lekarza w najlepszym razie zajmie kilkanaście minut conajmniej, a ten krótki przeciąg czasu wystarcza, aby trucizna wywarła swoje zgubne działanie. Wobec tego każdy inteligentny człowiek powinien wiedzieć, jak należy ratować chorego, zanim przybędzie lekarz.

Otrucia wogóle zdarzają się dość często, spowodowane bądź w zamiarze samobójstwa, bądź przez pomyłkę. W obu wypadkach sposób ratowania ten sam, z tą tylko różnicą, że w przypadkach samobójstwa otruty nieraz wszystkiemi siłami broni aię przeciw tym, którzy chcą go ratować. Na to jednak nie należy zwracać uwagi, gdyż faktem jest, że uratowani od śmierci samobójcy, w większości wypadków, cenią następnie życie i sami leczą się starannie, by uniknąć zgubnych następstw zażytej tr.cizny. Pewien odsetek otruć dają nieszczęśliwe wypadki, wywołane przez pomyłkę, nieostrożność, lekkomyślność i t. d.

Aby uniknąć tych nieostrożnych pomyłek, należy pamiętać o następujących rzeczach: Żadnych środków trujących, ani żadnych lekarstw nie należy pozostawiać w miejscach dostępnych, gdyż mogą się one dostać do rąk dzieci. Nie należy nigdy trzymać trucizn, ani żadnych lekarstw w butelkach od wódki, piwa i wogóle w naczyniach, mających inne przeznaczenie, gdyż stale zdarzają się wypadki, iż ktoś wypije esencyę octową, ług, lub witryolej, myśląc, że w butelce znajduje się piwo lub wódka. Jeżeli pijemy cośkolwiek, szczególnie po ciemku, należy postępować tak, jak nakazuje żydom postępować talmud, t. j. należy wpierw umoczyć usta w płynie, zanim się go wypije.

Ze względów praktycznych, wszystkie otrucia dzielimy na trzy kategorye: **I. otrucie gazami** (zaczadzenie, otrucie gazem świetlanym, kwasem węglowym, jak np. w głębokich studniach, gazem kloacznym i t. d.), **II. otrucia substancyami nieżrącemi i III. otrucia substancyami żrącemi.**

Rozpatrzmy teraz, co należy czynić przy każdego rodzaju otruciach.

Jeżeli nastąpiło otrucie jakimkolwiek gazem, to przedewszystkiem należy wynieść otrutego na świeże powietrze. Jeżeli chory jest przytomny, tylko bardzo osłabiony, należy dać mu napić się wódki, wina, gorącej kawy lub herbaty, (nieprzytomnemu choremu nie należy wlewać nic do ust, gdyż może zadusić się, gdy płynu nie połknie).

Gdy otruty jest nieprzytomny, należy mu dawać do wąchania eter lub amoniak. Jeżeli otruty nie oddycha wcale, albo oddycha bardzo powierzchownie i nierówno, należy go rozebrać lub porozpinać i zacząć stosować sztuczny oddech. Najprostszy sposób stosowania sztucznego oddechu polega na rytmicznem uciskaniu dłonią górnej połowy brzucha. Uciskać należy powoli, podnosić zaś rękę szybciej i trzeba starać się czynić to rytmicznie, aby mniej więcej co trzy sekundy wywoływać oddech (20 razy na minutę). Uciskając górną połowę brzucha, wywieramy ucisk na przeponę brzuszną, a za jej pośrednictwem na płuco, i wtedy powietrze wychodzi z płuc. Gdy rękę podniesiemy, płuco, dzięki swej elastyczności, rozszerza się i świeże powietrze wchodzi do płuc. Jednocześnie, gdy się stosuje sztuczny oddech, można podsuwać choremu do wąchania eter lub amoniak.

Tutaj dodać jeszcze muszę parę przestróg dla ratujących. Jeżeli otruty leży w zamkniętem pomieszczeniu, należy otworzyć drzwi i okna i poczekać chwilkę, aby trujący gaz się ulotnił, gdyż inaczej ratujący może sam uledz zatruciu. Jeżeli otworzenie drzwi lub okien jest utrudnione, należy wybić szyby w oknach.

Jeżeli czujemy zapach gazu świetlanego, nie należy wchodzić z ogniem, gdyż może nastąpić wybuch.

Jeżeli zatruty leży w studni lub w dole ustę-

powym, nie należy spuszczać się inaczej, jak okręciwszy się pod pachami linką, której koniec trzymają ludzie, znajdujący się nad krawędzią dołu. Bez tej ostrożności ratujący naraża się na niebezpieczeństwo, że sam, wskutek zatrucia gazem (w głębokich studniach znajduje się kwas węglowy, w kloakach mieszanina gazów trujących, wszystkie te gazy mają ciężar gatunkowy wyższy, niż powietrze atmosferyczne, i dlatego nie ulatniają się), straci przytomność i spadnie na dno. Chcąc się przekonać, czy w dole znajduje się gaz trujący, należy spuścić na sznurku zapaloną świecę lub latarkę. Jeżeli świeca pali się, można się spuszczać bezpiecznie, jeżeli gaśnie na pewnej głębokości, dowodzi to, że znajduje się tam gaz trujący, nieprzydatny do oddychania. Chcąc gaz ten usunąć, należy powietrze z dołu studni wypompować, lub też strzelić parokrotnie do studni ślepym nabojem z dubeltówki. Wstrząśnienie powietrza od strzału może gaz trujący wypchnąć.

Przy wszelkich otruciach płynami lub ciałami należy truciznę jak najprędzej wydalić lub też działanie jej zneutralizować. Szybkie wydalenie trucizny może nastąpić tylko przez usta, w pierwszej więc chwili po otruciu należy w jakikolwiek sposób wywołać wymioty. Najlepszym sposobem wywołania wymiotów jest drażnienie piórkiem przełyku. Najlepiej nadaje się do tego jakiekolwiek pióro ptasie, które należy wsunąć w usta jak najgłębiej, aby ono za miękkiem podniebieniem oparło się aż o tylną ścianę przełyku. Jeżeli nie mamy pod ręką pióra ptasiego, należy wprowadzić do ust otrutego palec i łaskotać tylną ścianę przełyku. Używać do drażnienia przedmiotów twardych lub ostrych nie należy, gdyż możemy chorego zranić. Jeżeli wprowadzimy do ust otrutego palec, należy się zabez-

pieczyć, aby nas nie ugryzł, i w tym celu między zęby chorego wprowadzamy korek, trzonek do noża i t. d.

Dobrym środkiem wymiotnym jest również **ciepła woda z solą** lub **woda mydlana**. Należy w szklance ciepłej wody rozpuścić trochę soli lub mydła i kazać choremu wypić taką wodę odrazu. Często sama trucizna wywołuje wymioty, ale tem zadawalniać się nie należy. Chcąc dokładnie oczyścić żołądek z trucizny, należy dać choremu jeszcze napić się większą ilość wody lub mleka, a potem jednym z wyżej wskazanych sposobów wywołać znowu wymioty. Jeżeli zaczniemy ratować otrutego, należy zawsze wpierw przekonać się, z jaką trucizną mamy do czynienia i czy to nie jest czasami trucizna żrąca. Ług, kwasy, jodyna, lapis, sublimat i niektóre inne trucizny wżerają się w tkanki i niszczą je dosyć głęboko. Bywały nawet wypadki, że trucizna przeżarła ścianę żołądka i wywołała przedziurawienie żołądka do jamy brzusznej. Jeżeli więc zauważymy, że wargi chorego, język i wogóle jama ustna są popalone (silnie spuchnięte, zaczerwienione, jak po oparzeniu, lub pokryte biało-żółtym nalotem, albo nawet czarnymi strupami), wreszcie jeżeli kropla trucizny, kapnięta na naszą rękę, wywołuje silne palenie, wtedy należy się postarać jak najszybciej zobojętnić działanie trucizny. Wywoływanie wymiotów nie jest wtedy właściwe, gdyż trucizny w stanie wolnym znajduje się w żołądku bardzo mało, albo i wcale jej nie ma, bo wżarła się ona w tkanki jamy ustnej, przełyku, przewodu pokarmowego i żołądka. Oprócz tego, w razie wymiotów, trucizna musiałaby powtórnie przechodzić przez przewód pokarmowy i poparzyć go znowu. Wreszcie przy silnem nadżarciu ścian żołądka podczas wymiotów, wskutek gwałtownego kurczenia

się, jakie wtedy następuje, może nastąpić przedziurawienie żołądka.

Jeżeli więc mamy do czynienia z otruciem trucizną żrącą, należy dowiedzieć się, jaka to była trucizna i zastosować odpowiednią odtrutkę. Przedewszystkiem trzeba odszukać buteleczkę z trucizną i postarać się określić jej zawartość. W większości przypadków określenie trucizny nie napotyka na trudności. Niektóre trucizny można rozpoznać po zapachu (karbol, esencya octowa) i inne po napisie na buteleczce, o innych wreszcie poinformuje nas otoczenie lub wreszcie sam otruty.

W otruciu ługiem należy dawać choremu kwasy, a więc ocet (nie esencyę) z wodą, kwas cytrynowy, winny, wreszcie wodę z cytryną (należy cytrynę wycisnąć do szklanki wody), a w braku tego wszystkiego mleko kwaśne. Ług zmieszany z kwasem traci swoje własności żrące i staje się nieszkodliwym. Jednocześnie należy dać otrutemu napić się śmietanki lub wreszcie mleka słodkiego, gdyż tłuszcz, zawarty w śmietanie, pokryje cienką warstwą spalone miejsca i zmniejszy ból.

Jeżeli chory otruł się jakimkolwiek kwasem (siarczanym, saletrzanym, solnym, karbolowym lub esencyą octową), należy dawać magnezyę paloną we wodzie, wodę wapienną, mydło, mleko słodkie. Słodkiego mleka nie należy nigdy używać w otruciu fosforem (zapałki). Wiadomą bowiem jest rzeczą, że fosfor rozpuszcza się w tłuszczach. Tłuszcz, zawarty w mleku, rozpuszczając fosfor w żołądku, powoduje tem samem szybkie wessanie, potęgując równocześnie działanie trucizny.

W otruciu jodyną należy dawać krochmal, rozpuszczony we wodzie, a w braku tego chleb lub kartofle.

W otruciu lapisem należy dawać słoną wodę.

W otruciu sublimatem — surowe białko, jaja, wodę białkową, mleko słodkie, mydło.

Wszystkie otrucia truciznami żrącemi mają tę niedogodną stronę, że nawet po jaknajszybszem zastosowaniu odtrutek, pozostaną mniej lub więcej głębokie oparzenia przewodu pokarmowego, które następnie mogą dać zwężenia dróg pokarmowych.

Jeżeli od chwili otrucia upłynęło parę godzin, wtedy ratunek doraźny nie na wiele się przyda. Trucizna żrąca popaliła już, co popalić mogła. Trucizna nieżrąca zdążyła wessać się do krwi. Wtedy właściwy ratunek może dać tylko lekarz, otaczający mogą tylko stosować środki podniecające.

STRESZCZENIE.

Postępowanie w otruciach.

Otrucia gazami: *wynieść chorego na świeże powietrze i porozpinać, aby mógł oddychać swobodnie, dawać środki wzmacniające: wódkę, wino, kawę czarną, mocną herbatę, do wąchania amoniak, eter, anodynę, przy nierównym oddechu sztuczny oddech.*

Trucizny nieżrące: *należy wywołać wymioty za pomocą drażnienia gardzieli piórkiem lub palcem, lub dawania do wewnątrz ciepłej wody z mydłem.*

Przy osłabieniu środki wzmaciające, jak wyżej.

Trucizny żrące:

1-o kwasy — należy dawać magnezyę paloną, wodę wapienną, mydło, mleko słodkie.

2-o ług — należy dawać wodę z octem, kwas cytrynowy, winny, cytrynę, mleko kwaśne, mleko słodkie.

3-o jodyna — krochmal, kartofle, chleb.

4-o lapis — woda słona.
5-o sublimat — jaja, mleko słodkie, mydło.

---

2. OPARZENIA.

Oparzenia należą do częstszych wypadków codziennych i dlatego warto się z niemi bliżej zapoznać.

Rozróżniamy w ogóle trzy stopnie oparzeń:

I. Przekrwienie (zaczerwienienie) skóry.

II. Zaczerwienienie z równoczesnem wystąpieniem pęcherzy, wypełnionych cieczą jasnożółtą.

III. Spalenie czyli zwęglenie tkanek, sięgające niekiedy w głąb kości.

Oparzenia powstają wskutek zetknięcia się powierzchni ciała z przedmiotem, posiadającym wysoką ciepłotę lub też z płynem żrącym. Oparzenia więc mogą powstać od gorących płynów, rozgrzanych gazów (wybuch prochu, benzyny, eteru, gazu świetlnego itp.), wreszcie od rozgrzanych przedmiotów twardych (metale, kamienie, węgle itp.). Żrące płyny, jak ług, kwas siarkowy, wapno itp. mogą również spowodować rozległe oparzenia. Najcięższe jednak oparzenia spotykamy przy zajęciu się ubrania, obejmują bowiem znaczną część powierzchni ciała i najczęściej kończą się śmiercią.

Niewątpliwie znacznej części nieszczęśliwych wypadków możnaby uniknąć, gdyby ludzie ostrożniej się obchodzili z płynami palnymi. Wystarczy wspomnieć o tak zakorzenionym zwyczaju nalewania nafty do lamp dopiero przy świetle wieczorem, tak, jakby tej czynności nie można uskutecznić przy dziennem świetle. To samo można powiedzieć o przyrządzaniu pasty do po-

dłogi, złożonej z terpentyny i wosku, którą również dobrze można sporządzić, topiąc wosk i dolewając terpentyny, przyczem pamiętać trzeba, że do połączenia tych dwóch ciał w jedną masę temperatura rozgrzanej kuchni bez udziału ognia (n. p. po skończonym obiedzie) zupełnie jest wystarczającą. Na tem miejscu wspomnieć należy o niewłaściwem, a nawet wprost szkodliwem używaniu wody w wypadkach palących się płynów tego rodzaju, jak nafta, spirytus, benzyna, eter itp. Wszystkie te płyny są lżejsze od wody, a jako takie, utrzymując się na powierzchni wody, będą płonąć dalej, po dolaniu wody, z tą tylko różnicą, że na szerszej przestrzeni i z większem niebezpieczeństwem dla otoczenia i najbliższych przedmiotów.

Palące się płyny najlepiej gasić ziemią, piaskiem, kocem lub kołdrą, by tym sposobem, przyciskając mocno, wstrzymać dostęp powietrza do ognia.

Również koc lub kołdra są najlepszym środkiem ratunkowym w wypadkach palącego się ubrania na człowieku. Najlżejsze nawet oparzenia sprawiają dotkliwy ból. Mając do czynienia z którymkolwiek rodzajem oparzenia, a chcąc ulżyć cierpieniom chorego jeszcze przed przybyciem lekarza, można użyć najlepiej oleju lnianego, zmieszanego pół na pół z wodą wapienną. Mieszanka ta koi cierpienia i jest doskonałym lekiem w pierwszej chwili przeciw oparzeniu. Dostać go można w każdej aptece w odręcznej sprzedaży (t. j. bez recepty). W braku pobliskiej apteki można użyć zwykłej oliwy, maści borowej, goldkremu, płynu Burowa, pudru (mączki ryżowej), a w ostateczności masła lub smalcu.

W ostatnich czasach polecają (i co okazało się rzeczywiście dobrem) gazę białą, nasyconą bizmutem. Gaza ta pod nazwą gazy bizmutowej

Bardelebena, jest na składzie prawie we wszystkich aptekach.

Do rozległych oparzeń, chociażby powierzchownych, należy wezwać lekarza, doświadczenie bowiem uczy, że oparzenia, obejmujące trzecią część u dorosłych, a niekiedy tylko jedną piątą u dzieci, zwykły kończyć się śmiercią.

Również oparzenia na twarzy wymagają starannego leczenia ze względu na późniejsze oszpecenia i blizny.

INFORMATOR PARTYJNY.

PROGRAM

PARTYI SOCYALNO-DEMOKRATYCZNEJ W AUSTRYI.

Uchwalony na kongresie w Wiedniu r. 1901.

Socyalno-demokratyczna partya robotnicza w Austryi dąży do wyzwolenia całego ludu bez różnicy narodowości, rasy i płci, z więzów ekonomicznej zależności, politycznego ucisku i ciemnoty. Przyczyna tych niegodnych stosunków tkwi nie w poszczególnych urządzeniach politycznych, lecz w warunkującym i znamionującym istotę całego dzisiejszego ustroju społecznego fakcie, że narzędzia pracy są zmonopolizowane w rękach jednostek. Właściciel siły roboczej, klasa robotnicza, popada przez to w najbardziej przygniatającą zależność od właścicieli narzędzi pracy i ziemi, od klasy wielkich właścicieli ziemskich i od klasy kapitalistów, których polityczne i ekonomiczne panowanie znajduje wyraz w dzisiejszem państwie klasowem.

Postęp techniczny, wzrastająca koncentracya produkcyi i własności, skupienie całej potęgi ekonomicznej w rękach kapitalistów i grup kapitalistów mają ten skutek, że coraz szersze warstwy dawniej samodzielnych drobnych przedsiębiorców przemysłowych i drobnych chłopów wywłaszczają z środków produkcyi i podają ich, jako robotników najemnych, oficyalistów lub dłużników, w bezpośrednią lub pośrednią zależność od kapitalistów. Wzrasia masa proletaryuszów, wzrasta także stopień ich wyzysku i wskutek tego popada stopa życiowa coraz szerszych

warstw ludu pracującego w coraz większą sprzeczność z szybko wzrastającą siłą produkcyjną jego własnej pracy i z wzrostem stwarzanego przez niego samego bogactwa. Kryzysy, wypływające z braku planowości kapitalistycznego sposobu produkcyi, a pociągające za sobą brak pracy i nędzę, przyspieszają i zaostrzają ten rozwój.

Im bardziej jednakowoż rozwój kapitalizmu zwiększa proletaryat, tem bardziej staje się tenże zmuszonym i uzdolnionym do podjęcia walki z kapitalizmem. Wypieranie indywidualnej produkcyi czyni także i własność prywatną coraz bardziej zbędną i szkodliwą, a równocześnie wytwarzają się konieczne duchowe i materyalne warunki nowych form produkcyi spółdzielczej na podstawie społecznej własności środków produkcyi. Zarazem przychodzi proletaryat do świadomości, że musi ten rozwój popierać i przyspieszać i że przejście środków pracy na własność wspólną całego ludu musi być celem, a zdobycie władzy politycznej środkiem jego walki o oswobodzenie klasy robotniczej. Jedynie proletaryat uświadomiony klasowo i zorganizowany do walki klasowej może być bojownikiem tego koniecznego rozwoju. Zorganizować proletaryat, natchnąć go świadomością swego położenia i swego zadania, wyrobić i utrzymać w nim duchową i fizyczną zdolność do walki — jest przeto właściwym programem socyalno-demokratycznej partyi robotniczej w Austryi, dla przeprowadzenia którego posługuje się ona wszelkimi środkami prowadzącymi do celu, a zgodnymi z naturalnem poczuciem prawa u ludu.

Socyalno - demokratyczna partya robotnicza w Austryi broni we wszystkich kwestyach politycznych i ekonomicznych zawsze klasowego interesu proletaryatu i energicznie przeciwdziała

wszelkiemu zaciemnianiu i osłanianiu sprzeczności klasowych, jakoteż wyzyskiwaniu robotników na korzyść stronnictw burżuazyjnych.

Socyalno-demokratyczna partya robotnicza w Austryi jest partyą międzynarodową; potępia przywileje narodów taksamo, jak przywileje urodzenia i płci, własności i pochodzenia, i oświadcza, że walka z wyzyskiem musi być międzynarodową, jak sam wyzysk. Potępia i zwalcza wszelkie ograniczenia swobodnego wygłaszania myśli, jako też wszelką narzuconą opiekę państwa i kościoła. Dąży do ustawowej ochrony stopy życiowej klas pracujących i walczy o zdobycie dla proletaryatu możliwie jaknajwiększego wpływu na wszystkich polach życia publicznego.

Wychodząc z tych zasad, stawia austryacka socyalna-demokracya na razie następujące żądania:

1. Powszechne, równe, bezpośrednie i tajne prawo głosowania w państwie, kraju i gminie dla wszystkich obywateli państwa bez różnicy płci, począwszy od 20 roku życia; system proporcyonalny; przeprowadzenie wyborów w ustawowym dniu spoczynku; trzyletnie okresy prawodawcze; dyety dla posłów.

2. Bezpośrednie ustawodawstwo ludowe z prawem stawiania i odrzucania wniosków; prawo stanowienia o sobie i samorząd ludu w państwie, kraju i gminie.

3. Zniesienie wszelkich ustaw, krępujących swobodne wyrażanie przekonań; w szczególności zaprowadzenie zupełnej wolności prasy, zniesienie postępowania objektywnego i zakazu kolportaży; zniesienie wszelkich ustaw krępujących wolność zgromadzeń i stowarzyszeń.

4. Zniesienie ograniczeń krępujących wolność przesiedlania się, w szczególności zniesienie ustaw o szupaśnictwie i włóczęgostwie.

5. Stworzenie i przeprowadzenie ustawy, którąby nakładała surowe kary na urzędników krzywdzących prawa polityczne jednostki lub stowarzyszeń.

6. Zapewnienie niezawisłości sądów; bezpłatny wymiar sprawiedliwości i bezpłatna pomoc prawna, odszkodowanie dla niewinnie uwięzionych i zasądzonych; wybór sędziów przysięgłych zapomocą powszechnego, równego i tajnego prawa głosowania. Podporządkowanie wszystkich obywateli państwa pod zwyczajne ustawy i zwyczajne sądownictwo. Zniesienie kary śmierci.

7. Państwowa i gminna organizacya służby zdrowia; bezpłatna pomoc lekarska i bezpłatne dostarczanie lekarstw.

8. Uznanie religii za rzecz prywatną; oddzielenie kościoła od państwa i uznanie wszelkich kościelnych i religijnych związków za stowarzyszenia prywatne, które sprawy swe samodzielnie załatwiają; obowiązkowe śluby cywilne.

9. Obowiązkowa, bezpłatna i świecka szkoła, odpowiadająca w zupełności potrzebom i rozwojowi poszczególnych narodów; bezpłatne środki naukowe i bezpłatne utrzymanie w szkołach ludowych dla wszystkich dzieci, jakoteż dla tych uczniów wyższych zakładów naukowych, którzy są uzdolnieni do dalszego kształcenia się.

10. Zastąpienie wszystkich pośrednich podatków i opłat przez stopniowo wzrastające podatki od dochodów, majątków i spadków.

11. Zastąpienie wojska stałego przez milicyę; wychowanie w kierunku powszechnego uzdolnienia do noszenia broni; powszechne uzbrojenie ludowe; rozstrzyganie co do pokoju i wojny przez reprezentacyę ludu.

12. Usunięcie wszelkich ustaw, które upośledzają kobietę wobec mężczyzny w stosunkach publiczno-prawnych i prywatno-prawnych.

13. Uwolnienie robotniczych stowarzyszeń gospodarczych od wszelkich ciężarów i ograniczeń krępujących ich działalność.

Jako minimum ochrony robotniczej stawia socyalna demokracya w Austryi następujące żądania:

1. Zupełna swoboda koalicyi; prawne uznanie organizacyi zawodowej; ustawowe równouprawnienie robotników rolnych przez zniesienie ordynacyi służbowej.

2. Ośmiogodzinny maksymalny dzień roboczy bez wyjątków i bez zastrzeżeń.

3. Zakaz pracy nocnej z wyjątkiem tych zawodów, których techniczna natura nie dopuszcza przerwy; pracy nocnej kobiet i młodocianych robotników należy jednak bez wyjątku zabronić.

4. Zupełny spoczynek niedzielny, wynoszący conajmniej 36 godzin.

5. Ścisłe przeprowadzenie zakazu pracy dzieci niżej lat 14; dostateczne ustawy ochronne dla uczniów i robotników młodocianych.

6. Zakaz pracy kobiet w tych zawodach, które wpływają szczególnie szkodliwie na organizm kobiecy.

Wszystkie te postanowienia mają się odnosić do przedsiębiorstw wszelkich rodzajów i rozmiarów (wielki przemysł, przemysł przewozowy, rzemiosło, handel, przemysł domowy, rolnictwo i leśnictwo).

Stworzenie inspektoratu przemysłowego; powiększenie liczby inspektorów i nadanie im władzy wykonawczej; organizacye robotnicze mają brać udział w kontroli nad przeprowadzeniem ustawodawstwa ochronnego przez inspektorów obojga płci, przez nie wybieranych.

Wykroczenia przedsiębiorców przeciw ustawom ochronnym powinny podlegać surowym karom, bez zamiany na grzywnę pieniężną.

Ubezpieczenie robotników należy poddać gruntownej reformie przez zaprowadzenie ogólnego ubezpieczenia na starość i na wypadek niezdolności do pracy, jakoteż zaopatrzenia wdów i sierot, oraz zorganizować je jednolicie, zapewniając zupełny samorząd ubezpieczonym.

PROGRAM NARODOWOŚCIOWY PARTYI SOCYALNO-DEMOKRATYCZNEJ W AUSTRYI.

Uchwalony na kongresie ogólnym w Bernie r. 1899.

Ponieważ narodowe walki w Austryi paraliżują wszelki polityczny postęp i kulturalny rozwój ludów, ponieważ walki te w pierwszym rzędzie wypływają z politycznego zacofania naszych publicznych instytucyj i ponieważ w szczególności przewlekanie walki narodowej jest środkiem, zapomocą którego klasy rządzące zabezpieczają sobie panowanie i przeszkadzają silnemu ujawnieniu się istotnych interesów ludowych, — oświadcza partya:

Ostateczne uregulowanie kwestyi narodowościowej i językowej w Austryi w myśl równego prawa, równouprawnienia i rozsądku jest przedewszystkiem żądaniem kulturalnem i dlatego interesem żywotnym proletaryatu;

jest ono możliwem jedynie w prawdziwie demokratycznym ustroju, opartym na powszechnem, równem i bezpośredniem prawie wyborczem, w którym są usunięte wszystkie feudalne przywileje w państwie i w krajach, albowiem dopiero w takim ustroju mogą dojść do

głosu klasy pracujące, które są w rzeczywistości żywiołami utrzymującymi państwo i społeczeństwo;

rozwój narodowych właściwości wszystkich ludów w Austryi jest możliwym jedynie na podstawie równego prawa i przy unikaniu wszelkiego ucisku, dlatego też przedewszystkiem należy usunąć wszelki biurokratyczno-państwowy centralizm, równie jak feudalne przywileje krajów.

Na tych założeniach i to wyłącznie na nich da się w Austryi w miejsce zatargów narodowych zaprowadzić porządek narodowościowy, a mianowicie za uznaniem następujących przewodnich zasad:

1. Austryę należy przekształcić na demokratyczne narodowościowe państwo związkowe.

2. W miejsce historycznych krajów koronnych mają zostać utworzone narodowo rozgraniczone ciała autonomiczne, których ustawodawstwo i administracyę sprawowałyby rady narodów, wybierane na podstawie powszechnego, równego i bezpośredniego prawa głosowania.

3. Wszystkie terytorya autonomiczne tegosamego narodu tworzą jednolity związek narodowy, który swe sprawy narodowe załatwia zupełnie autonomicznie.

4. Prawa mniejszości narodowych chroni osobna ustawa, którą ma uchwalić parlament.

5. Nie uznajemy żadnego narodowego przywileju i dlatego odrzucamy żądanie języka państwowego; o ile potrzebnym jest język pośredniczący, to rozstrzygnie parlament.

Organizacye centralne w Austryi.

Państwowy sekretaryat komisyi zawodowej: Antoni Hueber, Wiedeń IV, Mariahilferstrasse 89 a.

Centrale:

Browarnicy, Wiedeń V/2, Christoffgasse 6.
Budowlani pomocnicy, Wiedeń VI/2, Liniengasse 25.
Ceglarze, Inzersdorf k. Wiednia, Triesterstrasse 49.
Cieśle, Wiedeń VI/2, Bürgerspitalgasse 17.
Cukiernicy, Wiedeń VI/2, Gumpendorfe strasse 89.
Drukarze, Wiedeń VII/1, Zieglergasse 25, 4, St. II/33.
Drukarscy pomocnicy, Wiedeń VII/1, Zieglergasse 25.
Drzewni, Wiedeń VI/1, Margarethenstrasse 112.
Fryzyerzy, Wiedeń VI 2, Königseggasse 10.
Garbarze, Wiedeń XII/I, Grieshofgasse 5.
Giserzy, Wiedeń VIII/2, Lerchenfeldergürtel 58.
Górnicy, Turn koło Cieplic, Kaiserstrasse 128.
Handlowcy, Wiedeń I/1, Werderthorgasse 9.
Introligatorzy, Wiedeń V/1, Rüdigergasse 5.
Kamieniarze, Wiedeń VI/2, Schmalzhofgasse 17.
Kapelusznicy, Wiedeń VII/2, Lerchengasse 13.
Kelnerzy, Wiedeń VI/2, Gumpendorferstrasse 89.
Kolejarze. Wiedeń V/1, Zentagasse 5.
Krawcy, Wiedeń V/1, Gumpendorferstrasse 62.
Kuśnierze, Wiedeń VII/1, Neubaugasse 5 „zur Glocke“.
Litografowie, Wiedeń VII/1, Zieglergasse 25. I. (Senefelder Bund).
Malarze, Wiedeń VIII/2, Krottenthalergasse 10.
Maszyniści, Wiedeń XXI/1, Andreas-Hofergasse 10.
Metalowcy, Wiedeń V/2, Kohlgasse 27.
Młynarze, Szwechat koło Wiednia, I. Beer.
Modeliści, Wiedeń VI/2, Webgasse 17, Gasthaus.
Murarze, Wiedeń VII/3, Neustiftgasse 68.
Rękawicznicy, Praga I, Karpfengasse 56, Herman Stolc.

Robot. chemiczni, Wiedeń VI/1, Gumpendorferstrasse 62.
Rob. sceniczni, Wiedeń VI/1, Dreihufeisengasse 11.
Rymarze i siodlarze, L. Pauls, Wiedeń V/2, Schönbrunnerstrasse 75.
Rzeźbiarze, F. Wöhl, Wiedeń XVI/1, Thalhaimergasse 33 II/36.
Szewcy, Wiedeń VI/2, Königseggasse 10.
Tkacze, Wiedeń VI/2, Schmalzhofgasse 17.
Tokarze, Wiedeń VII/1, Kaisestrasse 50.
Tragarze. Wiedeń VI/2, Webgasse 25.
Tytoniowi, Wiedeń XVI, Kreitnergasse 17 (Arbeiterheim) per I. Pattermann.

Organizacye centralne zagranicą.

Międzynarodowy sekretarz zawodowych centrali: E. Legien, Berlin, S. O. 16, Engel Ufer 15.
Międzynarodowy sekretarz socyalno-demokratycznych partyi robotniczych wszystkich krajów: Camile Huysmans, Maison du Peuple, Bruksel.

Anglia, General Federation of Trade Unions, London E. C. 168—170 Temple Chambers, Temple Avenue.
Argentyna, Hector Mattai, Federation Obrera Argentinia, Buenos-Aires, Saranti 896.
Australia:
a) Nowa Południowa Walia: Sam. Smith, Court of Arbitration, Sidney, Members Chambers-King Street (N. S. W.).
b) Queensland: A. Hinchcliffe, Trades Hall, Brisbane (Queensland).
c) Południ. Australia: S. F. Wallis, Trades Hall, Grote Street, Adelaide (South Australia).
d) Wiktorya: St. Barker, Trades Hall, Lygon Street, Carlton (Victoria).

Belgia, J. Bergmans, Commission Syndicale, Bruksela, Rue Joseph Stevens (Maison du Peuple).
Bułgarya, H. Jannauloff, Centralkommision der Gewerkschaften Bulgariens, Sofia, Ul. Maria Louisa 45.
Dania, C. M. Olsen, De Samvirkende Fagforbund i Danmark, Kopenhaga K. Nörre Farimagsgade 7. 1 Sal.
Finlandya, K. Wartiainen, Ahtola, Helsingfors, Finlandya.
Francya, V. Griffuelhes, Confédération générale du Travail, Paryż 33, Rue de la Grange-aux Belles.
Hiszpania, Vincente Barrio, Union general de Tabajadores, Madryt, Relatores 24.
Japonia, G. Yamane, Kingsley Hall, Kanda, Tokio.
Niemcy, E. Legien, Generalkommission der Gewerkschaften Deutschlands, Berlin SO. 16, Engelufer 15.
Niderlandy, Nederlandsch Verbond van Vakvereenigingen, I. Onedegeest, Amsterdam, Reguliersgracht 80.
Norwegia, Arbejdernes fagl, Landsorganisation, Christiania, Ole 6. Lian Folkets Hus.
Serbia, G. Pavitsevits, Centralverband der Gewerkschaften Serbiens, Belgrad, Radniczke Novine.
Szwecya, H. Lindqvist, Landssecretariatet, Sztokholm Folkets Hus, Barnhusgatan 14.
Szwajcarya, Sekretariat des Schweizer Gewerkschaftsbundes, Bern, Lilienweg 20.
Stany Zjednoczone, Sam. Gompers, American Federation of Labor, Waszyngton D. C., 423—425 G. Street N. W.
Węgry, Jaszai Samu, Ungarländischer Gewerkschaftsrat, Budapeszt II Bérkocsis-utcza 11.
Włochy, Confederazione de lavoro, Turyn, Corso Siccardi 12.

Dziesięć przykazań dla zabierających głos w dyskusyi.

Dyskusya, następująca zwykle po jakimś referacie, ma być wymianą myśli uczestników zgromadzenia o danym przedmiocie, ma go ze wszystkich stron wyjaśnić i nakłonić zgromadzenie do powzięcia odpowiedniej uchwały.

Dlatego też mówca, zabierający głos w dyskusyi, powinien znać szereg potrzebnych do tego przepisów i surowo je przestrzegać.

1. Mów tylko to, co wiesz i rozumiesz dobrze o tem, o czem masz mówić. W przeciwnym razie zblamujesz się i zniechęcisz zgromadzenie. Tylko ten obowiązany jest mówić, który ma coś do powiedzenia.

2. Mów do rzeczy, uważaj na referat. Dyskusya nierzeczowa i mało ważna przedłuża z reguły zgromadzenie i chybia swego celu.

3. Mów tylko o pewnych punktach referatu. Strzeż się mówić o całym referacie, to jest rzeczą korreferenta. O pojedynczych punktach można w krotkości coś powiedzieć. Mówienie o całości będzie tylko pustą gadaniną.

4. Nie powtarzaj tego, coś już powiedział; miej odwagę zrezygnować ze słowa, jeżeli byłeś już umieszczony na liście mówców a poprzedni mówcy mówili już o tem o czem ty miałeś mówić. Na tem nic nie stracisz a zyskasz dużo w opinii myślącego zgromadzenia.

5. Skracaj się! Żadnych długich wstępów, wprost zacznij mówić o przedmiocie jasno i zro-

zumiale. Chociażbyś nawet mógł mówić dłuższy czas, skracaj się.

6. Żadnych cytatów! Osobiste spostrzeżenia i doświadczenia przyczynią się więcej do jasności twoich wywodów, aniżeli cały szereg cytatów z książek, pism i przysłów.

7. Nie mów nigdy przez „Ja!" Osobiste doświadczenia można również oddać dobrze bez popadania w ten dla słuchaczy tak przykry ton. „Ja to a to widziałem!" „ a to a to zrobiłem!" i t. d. Mówców w stylu „Ja" nikt poważnie nie bierze.

8. Nikogo nie wyzywaj! Nie na to udzielono ci głosu, abyś mógł wywrzeć swój gniew na tej lub owej obecnej lub nieobecnej osobie lub partyi. Sposób swego mówienia masz podporządkować wyższemu celowi zgromadzenia. Ileż to razy takie drażniące postępowanie pojedynczego mówcy było przyczyną skandalicznych scen lub rozwiązania zgromadzenia.

9. „Ja to powiedziałem", albo „To są moje wywody" są zupełnie zbytecznymi zwrotami, których niejeden mówca w dyskusyi tak wytrwale używa. Precz z tem! Jeżeli ktoś nie wie nic więcej lub nie znajduje stosownego zakończenia, ten niech zaraz lepiej przestanie.

10. Nie mów zawsze! Wielu sądzi, że na każdem zgromadzeniu i przy każdej sposobności musi mówić. Skutek tego jest taki, że zgromadzenie skrzywi się na sam widok. „Naturalnie, ten znowu"; „ten musi wetknąć swoje trzy grosze" i t. p. Najlepsza rzecz nie ma wtedy żadnej wartości. Musisz umieć i módz także milczeć w interesie swoim i drugich.

Socyalizm a religia.

Ponieważ wrogowie ludu roboczego wciąż starają się wmówić, że socyalizm jest wrogiem prawdziwej i szczerej religii, więc nie dość często można wskazywać, że za tem twierdzeniem kryje się nic więcej, jak fałsz i obłuda tych wszystkich, którzy chcą utrzymać po wsze czasy dzisiejszy na niesprawiedliwości oparty porządek świata, którzy chcą, aby lud roboczy zawsze cierpiał nędzę i biedę, był wyzyskiwany i poniewierany. Względem wszystkich faryzeuszy, którzy dziś podszywają się pod płaszczyk religii, aby im snadniej było łupić lud pracujący, należy mieć w pamięci zdania przedstawicieli religii, księży, którzy sprzyjają ludowi i dlatego też całkiem odmienne wypowiadają poglądy o socyaliźmie.

1. Księża katoliccy.

Ksiądz katolicki Hohoff wydał dzieło w drukarni św. Bonifacego w Paderbornie, w którem udowadnia, iż nauki socyalistyczne najzupełniej dadzą się pogodzić z chrześcijaństwem. Na stronie 128 swego dzieła powiada:

„Socyalizm nie jest „złem“; nie jest „burzycielskim“, nie jest potępiony sam przez się i absolutnie przez syllabus... Socyalizm, o ile jest usprawiedliwiony i zawierający prawdę, **ma swe**

korzenie również chrześcijańskie, wyrósł zeń. Prawdziwe ideały obydwóch mogą być urzeczywistnione jedynie przez chrześcijaństwo, z którego w gruncie rzeczy wyszły".

A w innem miejscu (strona 111) powiada:

„Nie da się zaprzeczyć, że **właśnie w chrześcijaństwie tkwi rdzeń socyalistyczny.** Prawdą jest według naszego przekonania, **że socyalizm a po nim socyalna demokracya wyłoniły się z chrześcijaństwa.** Dowodem na to jest już ten fakt, że ruch socyalistyczny rozwija się i zdobył dla siebie grunt we wszystkich państwach chrześcijańskich, a z drugiej strony jedynie w państwach chrześcijańskich".

Aby udowodnić, że socyalizm nie jest wrogiem religii, pisze ksiądz Hohoff na stronie 124:

„Nowoczesna niewiara i nienawiść do religii nie jest wcale wynalazkiem socyalistycznym ani też specyalnością socyalistyczną. Uwydatnił to już Schaeffle w swem głównem dziele a także gdzieindziej".

Str. 127: **„Socyalizm jest wielkim i wzniosłym ideałem;** w swej konkretnej postaci historycznej **jest rózgą, biczem Bożym na nowoczesne społeczeństwo niechrześcijańskie".**

Ksiądz katolicki dr. van den Brink w Holandyi otwarcie wstąpił w szeregi partyi socyalistycznej. W pisemnem usprawiedliwieniu tego kroku powiada:

„To społeczeństwo kapitalistyczne **kpi sobie z przykazań Jezusowych:** „Kochaj bliźniego jak siebie samego" i „Miłość bratnia jest spełnieniem zakonu", **kpi sobie z prawdziwej chrześcijańskiej miłości bliźniego,** która przecież powinna być fundamentem gmachu społeczności zbudowanej na nauce Chrystusa, a na pierwsze przykazanie Jezusa odpowiada **konkurencyą na śmierć i życie, krzywdą, uciskiem, zawiścią**

i nienawiścią. Kto zaś nieuprzedzonym wzrokiem wejrzy w ten bezład, w ten hańbiący człowieka sposób życia i chce być chrześcijaninem w **słowach i czynach**, ten będzie szukał przyczyn tych niechrześcijańskich zjawisk.

Otóż i ja, jak wielu innych, szukałem przyczyn i środków i doszedłem do niezłomnego przekonania, że tylko socyalizm może sprawić trwałe polepszenie społeczeństwa.

W ten sposób mój chrześcijański pogląd poprowadził mnie do socyalizmu".

Ksiądz katolicki Hagerty zakończył swą przemowę na pewnem zebraniu robotniczem w Ameryce następującemi słowy:

„Kto dziś miłuje prawdę, kto walczy o prawo i sprawiedliwość, **ten musi dziś zostać socyalistą**, pospołu ze socyalistami walczyć o wyswobodzenie pracy, inaczej staje się **obłudnikiem**. W nowoczesnym ruchu robotniczym i **w socyalizmie leży zbawienie klasy robotniczej**. Uwolnienie robotników z jarzma niewolnictwa najemnego oznacza oswobodzenie całej ludzkości, albowiem przyszłe społeczeństwo nie będzie uszlachcać wora pieniężnego lub chciwość, lecz pracę i prawdziwą humanitarność (ludzkie usposobienie)".

2. Duchowni ewangieliccy.

Ksiądz szwajcarski Kutter głosi w swem dziele p. t. „Oni muszą!":

„Socyaliści głodują i pragną wszak sprawiedliwych stosunków — a jednak mieliby być b e z b o ż n y m i? Walczą w sprawie miłosierdzia — a miłosierdzia nie mieliby dostąpić?

Nienawidzą, co podłe, brudne, rozpustne — a nie mieliby być nazwani dziećmi Bożemi? Ze wszystkich stron ich p r z e ś l a d u j ą i n i e-

n a w i d z ą — a Bóg miałby ich strącić do piekła? Sami nie zbierają skarbów, jak inne partye, pieniądzom wypowiedzieli wojnę — a nie śmieliby należeć się Bogu i nie śmieliby mu służyć? Oni czynią, co Bóg zaraz z początku żądał przez swych orędowników: **ujmują się jedyni za biednymi i uciemiężonymi** — a mieliby być bez Boga?“

Ksiądz dr. Pfannkuche w Osnabrük powiedział w jednej mowie:

„Publicznie należy stwierdzić, **że program partyi socyalistycznej nic absolutnie takiego nie zawiera, coby mogło powstrzymać dobrego chrześcijanina od wstąpienia do partyi“.**

Dalej 120 duchownych angielskich ogłosiło manifest, w którym powiadają:

„Oświadczamy, że socyalizm, w który wierzymy, a który nieraz „chrześcijańskim socyalizmem“ jest nazywany, uznaje własność państwową i pańs'wową administracyę wszelkich środków produkcyi i komunikacyi i w zasadzie **tem samem jest socyalizm, który wyznają socyaliści całego świata.** Jako kaznodzieje chrześcijańskiej wiary uczuwamy, iż **socyalistyczne nauki gospodarcze znajdują się w najzupełniejszej harmonii z wiarą chrześcijańską.** I wierzymy, że ich rozszerzanie nietylko sankcyonowane być może przez naszą religię, lecz także w czyn obrócone“.

Ci księża, którzy się odważyli wypowiedzieć podobne zdania, biorą ducha religii na seryo i nie chcą, żeby religia koniecznie była tem narzędziem, które ma utrzymywać biedaków w pokorze względem boga zy podług recepty „módl się i pracuj“. Z tego powodu musieli też przyjść do przekonania, że odkupienia ludu z jego dzisiejszych cierpień dokonać może tylko socyalizm.

Niech liczby mówią!

Rozwój socyalnej demokracyi.

Ilość głosów, oddanych na kandydatów socyalistycznych przy wyborach, stale się zwiększa. Podczas ostatnich wyborów w poszczególnych krajach na kandydatów socyalistycznych padła następująca ilość głosów: w Niemczech 3,250,000, we Francyi 1,100 000, w **Austryi 1,000,000**, w Stanach Zjednoczonych 600,000, w Anglii 500,000, w Belgii 500,000, we Włoszech 339,000, w Finlandyi 337,000, w Szwajcaryi 100,000, w Danii 99,000, w Norwegii 90,000, w Holandyi 82 000, w Szwecyi 75,000. Dla Rosyi i Australii danych liczbowych niema. W Hiszpanii w jednym Madrycie kandydat socyalistyczny Iglesias otrzymał 40.000 głosów. W Serbii podczas ostatnich wyborów naliczono 30,000, w Bulgaryi 3,000, w Argentynie 5,000 głosów socyalistycznych. W parlamentach stosunek mandatów socyalistycznych do ogólnej ich ilości przedstawia się jak następuje: w Finlandyi 84 na 200 (42,0%) w Szwecyi 36 na 165 (21,8%), w Danii 24 na 114 (21,0%), w Belgii 34 na 166 (20,5%), w Luxemburgu 10 na 48 (20,0%), w Austryi 87 na 516 (17,0%), we Francyi 76 na 584 (13,0%), w Niemczech 45 na 397 (11,3%), w Norwegii 11 na 123 (9,0%), we Włoszech 44 na 508 (8,6%), w Holandyi 7 na 100 (7,0%), w Anglii 40 na 670

(6,0%), w Szwajcaryi 7 na 170 (4,0%), w Serbii 1 na 160 (0,62%), w Hiszpanii 1 na 404 (0,25%).

Położenie proletaryatu w różnych krajach.

Angielskie „Biuro Przemysłowe“ zajęło się w ostatnich czasach zebraniem danych statystycznych o dochodach robotniczych, w zestawieniu z zarobkami oraz z ceną różnych produktów w różnych krajach. Dotąd opracowane zostały: Francya, Belgia i Niemcy. Oto są wnioski, do których Biuro doszło, przyczem koszty życia i dochody robotnika w Anglii oznaczone są cyfrą 100.

Cena mieszkania: Niemcy 123, Francya 98, Belgia 74. Cena pożywienia i ubrania: Niemcy 118, Francya 118, Belgia 99. Koszt utrzymania wogóle: Niemcy 118, Francya 114, Belgia 94. Płaca tygodniowa: Niemcy 83, Francya 75, Belgia 63. Liczba godzin pracy w tygodniu: Niemcy 111, Francya 117, Belgia 123. Płaca za 1 godzinę pracy: Niemcy 75, Francya 64, Belgia 52.

Wnioski stąd następujące: robotnik niemiecki płaci o 23 proc. drożej od angielskiego za mieszkanie, o 18 proc. drożej za pożywienie, o 19 proc. za całe utrzymanie, zarabia zaś o 17 proc. mniej, przyczem pracuje o 11 godzin na tydzień dłużej. Jego stopa życiowa jest zatem o 30 proc. gorsza od angielskiej. Przytem należy zauważyć, że choć organizacya robotnicza niemiecka najsilniejsza jest ze wszystkich kontynentalnych, jednak nie dorównywa ona angielskiej. Drugą przyczyną niższości Niemiec są rządy konserwatywne, które oddają prawodawstwo na usługi kapitalistów, oraz policyę, wojsko i t. d. do ich rozporządzenia we wszelkich zatargach pracy z kapitałem. Dla Francyi stopa życiowa oznaczona być może cyfrą 66 proc., dla Belgii 67 proc.

Tu wchodzi wprawdzie pod uwagę, jako okoliczność korzystna, wysoko posunięta demokratyzacya państw, ale z drugiej strony — słabość organizacyi robotniczej we Francyi, niezbyt wysoki stopień kultury w Belgii.

Należy przytem jeszcze zauważyć, że robotnik angielski pracuje intenzywniej od Niemca, Francuza i Belga i przynosi w ten sposób większe dochody kapitaliście, pomimo, iż lepiej jest płatny i krócej pracuje.

Co dają organizacye zawodowe w Niemczech.

Na pytanie to odpowiada „Reichs-Arbeiterblatt“, zestawiając świadczenia organizacyj wszystkich odcieni za r. 1908.

	Organizacye		
	socyalistyczne	„chrześcijańskie“	narodowo-liberalne
Członków posiadały	1,865.506	264.519	105.558
Wsparcia w czasie bezrobocia wypłaciły . marek	8,134.388	134.453	288.068
Obrona prawna, wsparcia w czasie choroby i niezdolności do pracy, koszta przesiedlenia i t. d. wynosiły marek	20,004.767	967.393	406.318

	Organizacye		
	socyalistyczne	„chrześcijańskie“	narodowo-liberalne
Wsparcia lokautowe, strejkowe i dla prześladowanych wynosiły marek	6,259.662	424.992	130.340
Razem więc wypłaciły na wsparcia wszelkiego rodzaju . marek	34,398.817	1,535.838	824.426

Z powyższego zestawienia wynika, że organizacye socyalistyczne posiadały przeszło 7 razy więcej członków, niż organizacye „chrześcijańskie“, a blisko 18 razy więcej członków, niż organizacye narodowo-liberalne; natomiast wypłaciły zapomóg 22½ razy więcej, niż organizacye „chrześcijańskie“, a 41½ razy więcej, niż organizacye narodowo-liberalne; na każdego członka wypada w organizacyi socyalistycznej 18 marek wsparcia, w organizacyi „chrześcijańskiej“ 5 marek, a w organizacyi narodowo-liberalnej 8 marek.

Cyfry te przekonują dokładnie każdego robotnika i robotnicę, w której organizacyi jest ich miejsce.

Stan szkolnictwa w Europie.

Pewien szwedzki uczony obliczył, że Europa posiada 465.451 szkół i 1,050.634 nauczycieli, a 41,282.691 uczniów. Na szkoły ludowe wydaje Europa 2 miliardy marek, z tej sumy przypada na Anglię czwarta część, na Niemcy trzecia, na Austryę dziesiąta, a na Rosyę dwudziesta. Analfabetów najwięcej posiada Rumunia, bo 75 proc., następnie Rosya 62 proc., Austro-Węgry 50 proc., Niemcy tylko 0,05 proc., Szwecya jeszcze mniej bo 0,01 procent ogółu ludności.

Ludność większych miast w Austryi.

Centralna komisya statystyczna zarządziła obliczenie mieszkańców austryackich miast o większej, niż 25.000, liczbie mieszkańców. I tak: Wiedeń liczy 2,107.981 mieszkańców, Praga (rejon policyjny 514.850) 233.344 — z galicyjskich miast: Lwów 187.566, Kraków 157.251, Przemyśl 55.571, Kołomyja 37.013, Stanisławów 36.745, Tarnów 36.617, Tarnopol 33.133, Stryj 29.371 i Jarosław 26.539.

Moloch militaryzmu.

Wydatki takich mocarstw jak Niemcy, Francya, Anglia, Włochy, Austro-Węgry i Rosya wynosiły na wojsko w roku 1870 już 2.760 milionów, a w roku 1909 wzrosły na 4.800 milionów rocznie. Do tego dochodzą jeszcze potworne wydatki na marynarkę, które dla wymienionych państw wynoszą 2.800 milionów koron rocznie. Nie mamy wcale zamiaru omawiać kosztów floty wojennej, które w Niemczech w r. 1910 wynoszą przeszło 528 milionów koron; w tem miej-

scu chcemy całkiem odstąpić od oceny żarłocznego m a r y n i z m u.

Co kosztuje wojsko lądowe?

W Rzeszy niemieckiej stało pod bronią w roku:

1872	359.000	żołnierzy
1881	449.257	"
1887	491.825	"
1891	511.675	"
1894	584.548	"
1900	600.516	"
1905	609.758	"
1909	**621.162**	"

Ogólne wydatki na stałe wojsko wynosiły:

1872	378	milj. koron
1877/78	440	" "
1888/89	834	" "
1898	819	" "
1908 . .	1 miliard 26	" "
1910	**969**	" "

Liczba żołnierzy rosła coraz więcej, a koszta utrzymania każdego żołnierza również wzmagały się z roku na rok.

1872 kosztował 1 żołnierz 1020 kor.
1910 " 1 " 1518 "

Do tych potwornych kosztów dochodzą jeszcze ofiary, które żołnierze osobiście ponosić muszą, oraz z a p o m o g i, które im od r o d z i c ó w płyną!

Któż zdoła obliczyć, jaką stratę ponosi drobny rolnik lub rodzina robotnicza, jeżeli syn ich dwa lub trzy lata w koszarach przesiedzieć musi!

Atoli na tem nie kończą się jeszcze wszyst-

Stan szkolnictwa w Europie.

Pewien szwedzki uczony obliczył, że Europa posiada 465.451 szkół i 1,050.634 nauczycieli, a 41,282.691 uczniów. Na szkoły ludowe wydaje Europa 2 miliardy marek, z tej sumy przypada na Anglię czwarta część, na Niemcy trzecia, na Austryę dziesiąta, a na Rosyę dwudziesta. Analfabetów najwięcej posiada Rumunia, bo 75 proc., następnie Rosya 62 proc., Austro-Węgry 50 proc., Niemcy tylko 0,05 proc., Szwecya jeszcze mniej bo 0,01 procent ogółu ludności.

Ludność większych miast w Austryi.

Centralna komisya statystyczna zarządziła obliczenie mieszkańców austryackich miast o większej, niż 25.000, liczbie mieszkańców. I tak: Wiedeń liczy 2,107.981 mieszkańców, Praga (rejon policyjny 514.850) 233.344 — z galicyjskich miast: Lwów 187.566, Kraków 157.251, Przemyśl 55.571, Kołomyja 37.013, Stanisławów 36.745, Tarnów 36.617, Tarnopol 33.133, Stryj 29.371 i Jarosław 26.539.

Moloch militaryzmu.

Wydatki takich mocarstw jak Niemcy, Francya, Anglia, Włochy, Austro-Węgry i Rosya wynosiły na wojsko w roku 1870 już 2.760 milionów, a w roku 1909 wzrosły na 4.800 milionów rocznie. Do tego dochodzą jeszcze potworne wydatki na marynarkę, które dla wymienionych państw wynoszą 2.800 milionów koron rocznie. Nie mamy wcale zamiaru omawiać kosztów floty wojennej, które w Niemczech w r. 1910 wynoszą przeszło 528 milionów koron; w tem miej-

scu chcemy całkiem odstąpić od oceny żarłocznego marynizmu.

Co kosztuje wojsko lądowe?

W Rzeszy niemieckiej stało pod bronią w roku:

1872	359.000	żołnierzy
1881	449.257	„
1887	491.825	„
1891	511.675	„
1894	584.548	„
1900	600.516	„
1905	609.758	„
1909	**621.162**	„

Ogólne wydatki na stałe wojsko wynosiły:

1872	378	milj.	koron
1877/78	440	„	„
1888/89	834	„	„
1898	819	„	„
1908 . . 1 miliard	26	„	„
1910	**969**	„	„

Liczba żołnierzy rosła coraz więcej, a koszta utrzymania każdego żołnierza również wzmagały się z roku na rok.

1872 kosztował 1 żołnierz 1020 kor.
1910 „ 1 „ 1518 „

Do tych potwornych kosztów dochodzą jeszcze ofiary, które żołnierze osobiście ponosić muszą, oraz zapomogi, które im od rodziców płyną!

Któż zdoła obliczyć, jaką stratę ponosi drobny rolnik lub rodzina robotnicza, jeżeli syn ich dwa lub trzy lata w koszarach przesiedzieć musi!

Atoli na tem nie kończą się jeszcze wszyst-

kie ciężary; wydatki te dotyczą jedynie wojska stałego, a więc czynnego. Tymczasem z roku na rok wzrasta armia pensyonowanych oficerów.

W 1872 roku wypłacono tylko 25 milionów koron na pensye, a w 1910 roku 148 milionów koron!

Czy wobec takich okropnych sum dziwić się można, że na barki ludu pracującego coraz nowe ciężary podatkowe kładziono i że pomimo to długi wciąż wzrastają? Zaprawdę że nie!

Podobne stosunki panują we wszystkich innych krajach, moloch militaryzmu bowiem gnębi dziś jednako cały świat!

Socyaliści za rozbrojeniem.

Żyjemy w czasie istnego szału militaryzmu. Nietylko miliony wyrzuca się na uzbrojenie od stóp do głów wojsk lądowych, lecz właśnie głównie na stworzenie flot wojennych, a obecnie już dzięki wynalazkom na polu awiatyki cały szereg państw przeznaczył liczne subwencye na próby, czy aeroplany dadzą się zastosować w służbie wojskowej. W wyścigu tym militarnym biorą udział nietylko państwa bądź co bądź kolonialne, jak Anglia, Niemcy, Francya, lecz również Austrya, która, nie mając kolonij i dzięki swej polityce agrarnej, nie rozwija, lecz właśnie ogranicza swój handel zagraniczny, ale która mimo wszystko buduje obecnie wojenne kolosy morskie. To też wydatki na militaryzm rosną jak na drożdżach. Na cele polityki kulturalno-społecznej pieniędzy zawsze brak, lecz na militaryzm zawsze się znajdą, z roku na rok rosnąc, jak to wykazuje następująca tabelka

Wydatki na militaryzm w milionach marek:

Rok	Niemcy	Anglia	Francya	Rosya	Ameryka	Austrya	Włochy	Japonia
1898	759	897	755	800	1246	379	283	236
1899	790	939	787	901	815	375	274	240
1900	813	1144	836	907	876	377	289	280
1901	873	1214	854	624	868	397	291	215
1902	875	1218	827	958	860	402	283	180
1903	873	1371	809	1004	928	410	327	174
1904	854	1340	771	1048	1020	421	344	69
1905	909	1257	857	1069	973	496	343	160
1906	998	1208	940	1035	965	399	371	192
1907	1098	1178	874	1066	1086	401	341	407
1908	1193	1219	880	1124	965	428	360	396
1909	1210	1277	926	?	?	459	360	335

Na czele wyrzucania pieniędzy molochowi militaryzmu kroczą Niemcy i Anglia, a za niemi muszą iść inne państwa. Wydatki na militaryzm rosną prędzej, niż ludność; wydatki na głowę rosną z roku na rok, jak to wykazuje następująca tabelka:

Wydatki na militaryzm, przypadające na głowę w markach:

Rok	Niemcy	Anglia	Francya	Rosya	Ameryka	Austrya	Włochy	Japonia
1898	13,70	22,21	19,88	6,04	16,96	8,49	8,88	5,39
1899	14,14	23, -	20 55	6,71	10,88	8,33	8,58	5,41
1900	14,43	27,77	21,60	6,66	11,48	8,30	8,94	5,79
1901	15 35	29,18	21,90	6,68	9,89	8,67	8,97	4,70
1902	15,15	29, -	21,18	6,83	10,87	8,70	8,64	3,92
1903	14 90	32,33	20,68	7,06	11,53	8,80	9,92	3,73
1904	14 38	31,31	19,69	7,27	12,27	8,95	10,36	1,45
1905	15,31	29 10	21,87	7,31	11,50	10,46	10,24	3,34
1906	16,47	27,72	23,96	6,98	11,25	8,34	10,97	3,98
1907	17,59	26,84	22,23	7,13	12,63	8,32	10,01	8.33
1908	19,12	27 53	22,36	7,49	11. -	8,76	10,49	8, -
1909	18,85	28 62	23,58	?	?	9,–	10,76	6,64

Ta polityka militaryzmu, wyrzucająca lwią część podatków na cele nieproduktywne, zupełnie zaniedbująca wskazania polityki społecznej, musiała wywołać energiczny protest socyalnej demokracyi, tembardziej, iż podatki te płaci klasa pracująca.

Majątek „Martwej Ręki“ w Austryi.

Daty obejmują dwudziestolecie od 1880 do 1900 r. i przedstawiają się w następujących imponujących cyfrach:

1. Majątek kapituł katedralnych:

W r. 1880 półtora miliona koron; w r. 1900 7 i pół miliona koron.

2. Majątek ordynatów biskupich:

W 1890 roku 11 milionów koron; w 1900 — 63 miliony.

3. Majątek fundacyi kanoników:

W r. 1880 dwa miliony koron;
W r. 1890 — 20 milionów; w roku 1900 — 41 milionów koron.

4. Majatek probostw:

W r. 1880 — 200 milionów koron; w 1900 — 262 miliony.

5. Majątek fundacyj kościelnych:

W r. 1880 — 200 milionów koron; w 1900 — 218 milionów.

6. Majątek klasztorów:

W r. 1880 — 178 milionów koron; w 1900 — 193 miliony.

7. Majątek seminaryów:

W roku 1880 — 6 milionów koron; w 1900 — 13 milionów.

Ogółem w roku 1880 — 598 i pół miliona koron; w roku 1900 — 797 i pół miliona koron, czyli, że w przeciągu 20 lat przyrost wynosił okrągło 200 milionów koron.

Dochód z tego majątku w roku 1900 wynosił okrągło 60 i pół miliona koron, a wydatki 35 i pół miliona, czyli, że w jednym roku czysty zysk wynosił 25 i pół miliona koron.

W rzeczywistości majątek ten jest daleko większy i wynosi 3 do 4 miliardów koron,

a głupi ludzie co niedziela i święto do pełnych księżych worków dodają swoj wdowi grosz. Gdyby rozdano ten majątek między biednych, nie byłoby ani jednego biednego człowieka w Austryi! Kiedy to nastąpi.

Najważniejsze przepisy hygieniczne,

ułożone przez Tow. Hygieny praktycznej.

---

1. Myj ręce wodą z mydłem kilka razy dziennie, zwłaszcza zaś przed każdem jedzeniem — twarz, szyję i górną część tułowia myj rano i wieczorem, paznokcie czyść szczoteczką.

2. Zęby czyść szczoteczką i proszkiem codzień wieczorem; rano płucz jamę ustną wodą.

3. Paznokcie obcinaj dwa razy na tydzień.

4. Bieliznę zmieniaj przynajmniej raz na tydzień, na noc zmieniaj koszulę.

5. Kąp się przynajmniej raz na dwa tygodnie.

6. Głowę zmywaj co dwa tygodnie, czesz włosy gęstym grzebieniem i szczotką.

7. Jedz powoli, żuj dokładnie pokarmy, po obiedzie z pół godziny spocznij.

8. Nie pij nigdy wódki, piwa, wina, mocnej kawy; za napój używaj czystej wody, lekkiej herbaty lub mleka. Nie pal nigdy tytoniu.

9. Pokój sypialny przewietrzaj często, a zwłaszcza przed pójściem spać.

10. W wieku do lat 10 sypiaj od godziny 8 wieczór do 7 zrana. Od lat 10 do 12 sypiaj od godziny 9 w. do 7 zrana, od lat 12 do lat 15 sypiaj od godziny 9½ w. do 7 zrana, po 15 latach od godziny 10½ w. do 7 zrana.

11. Układaj się do snu najlepiej na prawym boku, trzymając ręce na kołdrze.

12. Przy pracy siedź prosto; pisząc trzymaj lewe przedramię na stole, obydwa barki poziomo, głowę prosto, oczy w odległości 25 do 35 cali od książki lub kajetu. Światło (okno, lampę) miej przy pracy z lewej strony, lampę trzymaj zdala od głowy, by ją chronić od gorąca. Nie czytaj — nie pisz o zmroku.

13. Oddychaj nosem! piersi naprzód! głowa do góry!

14. W chwilach wolnych używaj ruchu na świeżem powietrzu.

Rachunki robotnicze

Dochód.

Dzień		Kor.	hal.

Rozchód.

Dzień		Kor.	hal.

Dochód.

Dzień		Kor.	hal.

Rozchód.

Dzień		Kor.	hal.

Dochód.

Dzień		Kor.	hal.

Rozchód.

Dzień		Kor.	hal.

Dochód.

Dzień		Kor.	hal.

Rozchód.

Dzień		Kor.	hal.

Dochód.

Dzień		Kor.	hal.

Rozchód.

Dzień		Kor.	hal.

Dochód.

Dzień		Kor.	hal.

Rozchód.

Dzień		Kor.	hal.

Dochód.

Dzień		Kor.	hal.

Rozchód.

Dzień		Kor.	hal.

Dochód.

Dzień		Kor.	hal.

Rozchód.

Dzień		Kor.	hal.

SPIS RZECZY.

Ogłoszenia nie pochodzą od Redakcyi, która za nie żadnej odpowiedzialności nie przyjmuje.

„ARMADA“

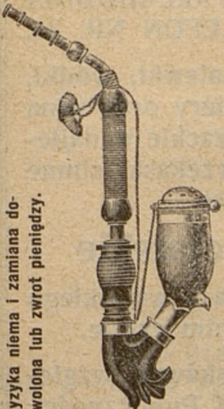
Najprzedniejszy KREM do BUTÓW

z Fabryki chemicznej

J. POLÁČEK

W MNICHOWIE-HRADIŚTI (Czechy). Założonej 1858 r.

RESZTKI różnych wyrobów tkackich, jakoto: **płócien, kanafasów, zefiru, kiepru na ubrania, sztruksu, niebieskodruków, oksfortu, barchetu** itd. długości 2—8 metrów, dobre towary wysyła za zaliczką w pakietach po 40 metrów za K. 19·80 — po 20 metrów za K. 10·— **JAN JILEK, tkalnia i dom wysyłkowy, POLIĆKA (Czechy).** — Podać należy sortę, kolor i długość resztki. — Proszę spróbować.

Ryzyka niema i zamiana dozwolona lub zwrot pieniędzy.

FAJKI

porządnie wykonane po najtańszych cenach fabrycznych

Nr 8008. piękna fajka rogowa z ciemno nakrapianą główką drewnianą, wykładana i kuta metalem, co zapobiega pęcznieniu z rogowym cybuchem, długą rogową trestką, rogowym odlewaczem i giętką, długości 24 cm. koron 1·60, Fajki w elegantszem wykonaniu koron 1·80, 2·--, 2·80 3·50 i wyżej.

Wysyła za nadesłaniem pieniędzy z doliczeniem porta, lub za zaliczeniem: c. i k. dost. nadw.

JAN KONRAD

w Brüx Nr. 157, Czechy.

Główny cennik z przeszło 3000 rycin, na żądanie gratis i franko.

Dzienniczek na rok 1911.

Kto prenumeruje
pisma wrogów ludu roboczego, jest
swoim własnym i swych braci wrogiem.

STYCZEŃ

1. Niedziela.

2. Poniedziałek.

3. Wtorek.

4. Środa.

5. Czwartek.

6. Piątek.

7. Sobota.

8. Niedziela.

9. Poniedziałek.

10. Wtorek.

11. Środa.

12. Czwartek.

13. Piątek.

14. Sobota.

15. Niedziela.

16. Poniedziałek.

17. Wtorek.

18. Środa.

19. Czwartek.

20. Piątek.

21. Sobota.

22. Niedziela.

23. Poniedziałek.

24. Wtorek.

25. Środa.

26. Czwartek.

27. Piątek.

28. Sobota.

29. Niedziela.

30. Poniedziałek.

31. Wtorek.

LUTY

1. Środa.

2. Czwartek.

3. Piątek.

4. Sobota.

5. Niedziela.

6. Poniedziałek.

7. Wtorek.

8. Środa.

9. Czwartek.

10. Piątek.

11. Sobota.

12. Niedziela.

13. Poniedziałek.

14. Wtorek.

15. Środa.

16. Czwartek.

17. Piątek.

18. Sobota.

19. Niedziela.

20. Poniedziałek.

21. Wtorek.

---

22. Środa.

---

23. Czwartek.

---

24. Piątek.

25. Sobota.

26. Niedziela.

27. Poniedziałek.

28. Wtorek.

MARZEC

1. Środa.

2. Czwartek.

3. Piątek.

4. Sobota.

MARZEC

5. Niedziela.

6. Poniedziałek.

7. Wtorek.

8. Środa.

9. Czwartek.

10. Piątek.

11. Sobota.

12. Niedziela.

13. Poniedziałek.

14. Wtorek.

15. Środa.

16. Czwartek.

17. Piątek.

18. Sobota.

19. Niedziela.

20. Poniedziałek.

21. Wtorek.

22. Środa.

23. Czwartek.

24. Piątek.

25. Sobota.

26. Niedziela.

27. Poniedziałek.

28. Wtorek.

29. Środa.

30. Czwartek.

31. Piątek.

KWIECIEŃ

1. Sobota.

2. Niedziela.

3. Poniedziałek.

4. Wtorek.

KWIECIEŃ

5. Środa.

6. Czwartek.

7. Piątek.

8. Sobota.

KWIECIEŃ

9. Niedziela.

10. Poniedziałek.

11. Wtorek.

12. Środa.

13. Czwartek.

---

14. Piątek.

---

15. Sobota.

---

16. Niedziela.

KWIECIEŃ

17. Poniedziałek.

18. Wtorek.

19. Środa.

20. Czwartek.

21. Piątek.

22. Sobota.

23. Niedziela.

24. Poniedziałek.

25. Wtorek.

26. Środa.

27. Czwartek.

28. Piątek.

29. Sobota.

30. Niedziela.

MAJ

1. Poniedziałek.

2. Wtorek.

3. Środa.

4. Czwartek.

5. Piątek.

6. Sobota.

7. Niedziela.

8. Poniedziałek.

MAJ

9. Wtorek.

---

10. Środa.

---

11. Czwartek.

---

12. Piątek.

13. Sobota.

14. Niedziela.

15. Poniedziałek.

16. Wtorek.

17. Środa.

18. Czwartek.

19. Piątek.

20. Sobota.

21. Niedziela.

22. Poniedziałek.

23. Wtorek.

24. Środa.

25. Czwartek.

26. Piątek.

27. Sobota.

28. Niedziela.

29. Poniedziałek.

30. Wtorek.

31. Środa.

CZERWIEC

1. Czwartek.

2. Piątek.

3. Sobota.

4. Niedziela.

CZERWIEC

5. Poniedziałek.

6. Wtorek.

7. Środa.

8. Czwartek.

9. Piątek.

10. Sobota.

11. Niedziela.

12. Poniedziałek.

CZERWIEC

13. Wtorek.

14. Środa.

15. Czwartek.

16. Piątek.

17. Sobota.

18. Niedziela.

19. Poniedziałek.

20. Wtorek.

21. Środa.

22. Czwartek.

23. Piątek.

24. Sobota.

CZERWIEC

25. Niedziela.

26. Poniedziałek.

27. Wtorek.

28. Środa.

29. Czwartek.

30. Piątek.

LIPIEC

1. Sobota.

2. Niedziela.

3. Poniedziałek.

4. Wtorek.

5. Środa.

6. Czwartek.

7. Piątek.

8. Sobota.

LIPIEC

9. Niedziela.

10. Poniedziałek.

11. Wtorek.

12. Środa.

LIPIEC

13. Czwartek.

14. Piątek.

15. Sobota.

16. Niedziela.

LIPIEC

17. Poniedziałek.

18. Wtorek.

19. Środa.

20. Czwartek.

21. Piątek.

---

22. Sobota.

---

23. Niedziela.

---

24. Poniedziałek.

25. Wtorek.

26. Środa.

27. Czwartek.

28. Piątek.

29. Sobota.

30. Niedziela.

31. Poniedziałek.

SIERPIEŃ

1. Wtorek.

2. Środa.

3. Czwartek.

4. Piątek.

5. Sobota.

6. Niedziela.

7. Poniedziałek.

8. Wtorek.

SIERPIEŃ

9. Środa.

10. Czwartek.

11. Piątek.

12. Sobota.

13. Niedziela.

---

14. Poniedziałek.

---

15. Wtorek.

---

16. Środa.

17. Czwartek.

18. Piątek.

19. Sobota.

20. Niedziela.

21. Poniedziałek.

22. Wtorek.

23. Środa.

24. Czwartek.

25. Piątek.

26. Sobota.

27. Niedziela.

28. Poniedziałek.

29. Wtorek.

30. Środa.

31. Czwartek.

WRZESIEŃ

1. Piątek.

2. Sobota.

3. Niedziela.

4. Poniedziałek.

WRZESIEŃ

5. Wtorek.

6. Środa.

7. Czwartek.

8. Piątek.

9. Sobota.

10. Niedziela.

11. Poniedziałek.

12. Wtorek.

13. Środa.

14. Czwartek.

15. Piątek.

16. Sobota.

WRZESIEŃ

17. Niedziela.

18. Poniedziałek.

19. Wtorek.

20. Środa.

21. Czwartek.

---

22. Piątek.

---

23. Sobota.

---

24. Niedziela.

25. Poniedziałek.

26. Wtorek.

27. Środa.

28. Czwartek.

29. Piątek.

---

30. Sobota.

PAŹDZIERNIK

1. Niedziela.

2. Poniedziałek.

3. Wtorek.

4. Środa.

5. Czwartek.

6. Piątek.

7. Sobota.

8. Niedziela.

9. Poniedziałek.

10. Wtorek.

11. Środa.

12. Czwartek.

13. Piątek.

---

14. Sobota.

---

15. Niedziela.

---

16. Poniedziałek.

17. Wtorek.

18. Środa.

19. Czwartek.

20. Piątek.

21. Sobota.

22. Niedziela.

23. Poniedziałek.

24. Wtorek.

25. Środa.

26. Czwartek.

27. Piątek.

28. Sobota.

29. Niedziela.

30. Poniedziałek.

31. Wtorek.

LISTOPAD

1. Środa.

2. Czwartek.

3. Piątek.

4. Sobota.

5. Niedziela.

6. Poniedziałek.

7. Wtorek.

8. Środa.

9. Czwartek.

10. Piątek.

11. Sobota.

12. Niedziela.

LISTOPAD

13. Poniedziałek.

---

14. Wtorek.

---

15. Środa.

---

16. Czwartek.

17. Piątek.

18. Sobota.

19. Niedziela.

20. Poniedziałek.

21. Wtorek.

22. Środa.

23. Czwartek.

24. Piątek.

LISTOPAD

25. Sobota.

26. Niedziela.

27. Poniedziałek.

28. Wtorek.

29. Środa.

30. Czwartek.

GRUDZIEŃ

1. Piątek.

2. Sobota.

3. Niedziela.

4. Poniedziałek.

5. Wtorek.

6. Środa.

7. Czwartek.

8. Piątek.

9. Sobota.

10. Niedziela.

11. Poniedziałek.

12. Wtorek.

13. Środa.

14. Czwartek.

15. Piątek.

16. Sobota.

17. Niedziela.

18. Poniedziałek.

19. Wtorek.

20. Środa.

21. Czwartek.

22. Piątek.

23. Sobota.

24. Niedziela.

25. Poniedziałek.

26. Wtorek.

27. Środa.

28. Czwartek.

29. Piątek.

30. Sobota.

31. Niedziela.

szorstkie ręce, usuwa ból głowy, szum, darcie, gościec, ból uszu, etc., o czem szczegółowy opis jasno poucza. 10. Jest wogóle środkiem niewątpliwej skuteczności w używaniu wewnętrznem i zewnętrznem, rzetelnym, tanim i całkiem nieszkodliwym, którego nie powinno braknąć w żadnej rodzinie, szczególnie jako środka pierwszej pomocy w influency, cholerze i innych epidemiach. **Należy przeto zawsze baczną zwracać uwagę na powyższą zieloną markę ochronną.** Proszę adresować: **Do apteki „pod ANIOŁEM STRÓŻEM“**

A. THIERRY'EGO, PREGRADA (obok Rohitsch).

12 małych flaszek lub 6 dużych, podwójnych, albo jedna wielka specyalna flaszka kosztuje **5 K.** Mniej, niż 12 małych lub 6 dużych flaszek nie wysyła się. Wysyłka tylko za pobraniem lub przesłaniem z góry należytości.

Apteka „pod Aniołem Stróżem“ A. Thierry'ego

w Pregrada obok Rohitsch.

Wszystkie preparaty są do nabycia w Aptece „pod Aniołem Stróżem“ A. THIERRY'EGO w Pregrada koło Rohitsch.

SCHUTZENGEL-APOTHEKE

THIERRY BALSAM ROSA CENTIFOLIA SCHUTZ MARKE

des A. THIERRY in Pregrada

Siła i działanie prawdziwej centyfoliowej maści ciągnącej

(dawniej cudowną maścią zwanej).

Maścią tą zostało całkowicie wyleczone od lat 14 istniejące, uważane za nieuleczalne próchnienie kości, świeżo zaś nawet 22-letnie ciężkie cierpienie natury rakowej.

nawet nie wie, skąd nagle znieść nie może spirytusu i myśli, że powodem tego jest nadmierne używanie, tak samo jak n. p. ktoś jedząc zbyt często jedną potrawę, potem się patrzeć na nią nie może.

Coom powinien każdy ojciec swemu synowi podać, nim tenże przy egzaminie przepadnie, ten chociaż napojów gorących nie używał zanadto, przecież one umysł jego przytępiły. Wogóle każdy jak nie ma dość silnej woli, by się od używania gorących napojów powstrzymać, powinien zażyć Coom. Jest on najzupełniej nieszkodliwym. Dotyczący mężczyzna zaszanuje przez to swoje zdrowie, zaoszczędzi dużo pieniędzy, które przedtem na wino, piwo, wódkę i likiery byłby wydał.

Preparat Coom kosztuje 10 Koron i bywa wysłany za poprzedniem nadesłaniem kwoty lub za zaliczką tylko przez:

Coom Institut,

Copenhagen 416 (Dänemark).

Listy należy opłacać po 25 hal., 10 kop., kartki po 10 hal., 4 kop.

Tysiąckrotnie przez powagi polecany. Najwyższe uznanie: dyplom honorowy Antwerpia 1908, złote medale Petersburg i Odessa 1907. **Garantol** utrzymuje jaja w świeżości rok i dłużej, jakgdyby były świeżo zniesione; smak i zapach wyśmienity, białko oddziela się łatwo od żółtka i daje tęgą pianę. Jaj z Garantolu używać można do wszystkich celów kuchennych i cukierniczych. Rozbicie wykluczone. Do nabycia we wszystkich lepszych handlach w paczkach różnej wielkości, począwszy od 30 hal. na 100 jaj, do K 5·— na 9000 jaj, gdzieby nie było, sprowadzić należy wprost od:

Garantol-Gesellschaft m. b. H.

Dresden A 19.

Wysyłka oclona ze składu Bodenbach a. d. Elbe.